

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

De facto státy ve 21. století

Jan Vašek

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

De facto státy ve 21. století

Jan Vašek

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jsem pouze uvedený seznam pramenů a literatury

Plzeň, duben 2023

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat doc. PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za cenné rady a věnovaný čas při tvorbě této kvalifikační práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
1. Úvod	7
2. Stát jako entita v mezinárodních vztazích	11
2.1. Kritéria a uznání státu	11
3. De facto státy	15
3.1. Vznik de facto států a jejich stabilizace	16
3.2. Geopolitika a de facto státy	17
3.3. Udržitelnost de facto států	18
4. Sponzorské státy	22
5. Geopolitika Turecka a Ruska	24
6. Metodologie analytické části	26
7. Případy jednotlivých de facto států	27
7.1. Severokyperská turecká republika	27
7.1.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu	27
7.1.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy TRNC	29
7.1.3. Ekonomické prostředí a vztahy TRNC	32
7.2. Republika Jižní Osetie	35
7.2.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu	36
7.2.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy Jižní Osetie	38
7.2.3. Ekonomické prostředí a vztahy Jižní Osetie	41
7.3. Luhanská lidová republika	43
7.3.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu	44
7.3.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy LLR	45
7.3.3. Ekonomické prostředí a vztahy LLR	47
8. Závěr	49
9. Seznam literatury a zdrojů	53
10. Resumé	62
11. Přílohy	63

Seznam zkratek

CNN = Cable News Network

DLR = Doněcká lidová republika

KGB = Комитет государственной безопасности (Výbor státní bezpečnosti)

LLR = Luhanská lidová republika

OBSE = Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN = Organizace spojených národů

RF = Ruská federace

TDP = Toplumcu Demokrasi Partisi (Komunální demokratická strana)

TRNC = Turkish Republic of Northern Cyprus (Severokyperská turecká republika)

UBP = Ulusal Birlik Partisi (Strana národní jednoty)

USA = United States of America (Spojené státy americké)

1. Úvod

V současném světovém společenství existuje na 193 diplomaticky plně uznaných států. Jedná se o státní celky s nejrůznějšími charakteristikami, nalézt můžeme státy unitární, federální, regionální, různé varianty diktátorských či autoritativních režimů s vysokou mírou vnitřní centralizace či státy s teokratickou formou vlády.

Všechny tyto, na první pohled svou povahou zcela rozdílné útvary splňují jistá mezinárodně uznávaná kritéria, která jim dávají status státu. V letech postupného formování těchto kritérií státu dnes pracujeme s několika koncepty, které dohromady tvoří kritéria moderního státu. Jedná se o koncept takzvané Vestfálské suverenity a souhrn kritérií státu známá jako Montevidejská konvence o právech a povinnostech států. Můžeme říct, že konvence z Montevidea takřka automaticky vychází právě z postvestfálského systému suverénních států. A koncept suverénního státu přichází až po třicetileté válce. Spojuje v sobě dvě úrovně suverenity – suverenitu vnější a vnitřní (Kolstø 2006: 723–724). Konkrétními vymezeními se budu zabývat později v teoretické části, ovšem oba tyto, řekněme, póly státní svrchovanosti zabezpečují samotnou elementární existenci státu jako jednotky v mezinárodním systému. V dnešní moderní době lze ještě k těmto principům přidat jako jistou kategorii členství státu v Organizaci spojených národů, tedy instituci de facto integrující světové společenství. Tím se zdá, že každé světové teritorium, každé místo na planetě náleží pod suverenitu nějakého státu, přeneseně také člena OSN. Ovšem jestliže se podíváme na politickou mapu světa, která zobrazuje členy Organizace spojených národů, zjistíme, že se na ní vyskytuje několik teritorií, která nejsou členy a mají problematický statut. Svět není jednoduchý a snadno pochopitelný v žádném svém aspektu, a jak vidíme, tak ani v otázkách státnosti či členství v OSN, tedy v organizaci, která pro, troufám si tvrdit, drtivou většinu společnosti představuje synonymum pro prostor, kde se společně potkávají představitelé naprosto všech

světových území. Zahrnuje ovšem jen jednu část státních celků. Vedle klasických, do mezinárodních vztahů vstupujících a plně uznaných států existují také celky bez plného mezinárodního uznání. Nazýváme je různě – de facto státy, kvazistáty, státy s omezeným uznáním a tak dále.

V této bakalářské práci s názvem *De facto státy ve 21. století* se právě problematice de facto států budu věnovat. Jedná se o mimořádně zajímavé entity v mezinárodním systému, které při prvním pohledu na tento systém aktérů unikají z lidského zorného pole, a jejichž vnitřní zákonitosti, historie a politicko-spoločenské pozadí zůstává většinové populaci skryto. Přitom realita jejich vzniku a velmi časté napojení na některou ze světových mocností souvisí s událostmi, které poměrně silně ovlivnily vztahy v dnešním mezinárodním systému států, supranacionálních organizací či také tok mezinárodního obchodu.

Pro účely zpracování této kvalifikační práce jsem si jako výchozí příklady zvolil tři konkrétní případy celků s neúplnou suverenitou, které zcela naplňují kritéria států de facto. Jedná se o Severokyperskou tureckou republiku, která se nachází na ostrově Kypr ve východním Středomoří, Republiku Jižní Osetii ležící v Zakavkazsku na rozmezí Gruzie a Ruské federace a Luhanskou lidovou republiku, mnou zvoleného zástupce Donbasu pro tuto práci, který leží na východní hranici Ukrajinské republiky s Ruskou federací. Výběr konkrétních případů jsem zvolil na základě úzkých vztahů s regionálními velmocemi – v případě Jižní Osetie a Luhansku existují úzké vazby s Ruskou federací a v případě Severního Kypru jde o Tureckou republiku.

Smyslem této bakalářské práce je zkoumat vztahy vybraných de facto států s tzv. sponzorskými státy. Konkrétně se budu věnovat objasnění toho, v jakých rovinách fungování Severního Kypru, Jižní Osetie a Luhansku se tento vliv zahraničního sponzorského státu projevuje. Práce má za cíl odpovědět na tyto výzkumné otázky:

1. Jaké historické události zapříčinily vznik vybraných de facto států a jakou v nich měl roli sponzorský stát?
2. Jak se projevuje role sponzora v domácí politice a diplomatických vztazích de facto států?
3. Jak působí sponzorský stát v ekonomickém životě de facto států?

K tomuto zjištění bude nutné určitým způsobem provést analýzu mnou zvolených případů, která by měla přinést základní fakta o vybraných de facto státech, objasnění historické pozadí a umožnit zodpovědět výzkumné otázky.

Z hlediska dělení práce sestává ze dvou hlavních segmentů. V první části konceptualizuji pojem moderní stát, státní suverenita, de facto stát, a sponzorský stát. Pracovat budu především s přístupy vybraných autorů. Velmi důležitou součástí v práci využitých zdrojů jsou klíčové mezinárodní normy, smlouvy hovořící o definicích státu, a které upravují i dnešní nastavení vztahů mezi státy a případně dalšími aktéry.

Druhá část bude designována především jako celek případových studií. Dojde k představení vybraných případů de facto států. Věnovat se zde budu popsání vztahů s tzv. sponzorským státem a jeho vlivem na de facto stát. Z hlediska užitých metody zde budu používat tzv. kolektivní případovou studii sledující více celků najednou a metodu komparativní. Na základě povahy politologie a mezinárodních vztahů je práce pak psána dle zásad kvalitativního výzkumu.

Poslední částí samotného textu bakalářské práce bude celkové shrnutí výsledků, které přinesla druhá část. Znovu zde stručně uvedu, které výzkumné otázky práce zkoumá a na základě zjištění z provedené analýzy se pokusím odpovědět na výzkumné otázky, tedy objasnit vliv sponzorských států na de facto státy a naplnit cíl této práce.

Práce se dělí na kapitoly a podkapitoly. Pro psaní bakalářské práce jsou velmi významné coby zdroje odborné články z vědeckých časopisů a také analýzy. Co se týče zdrojů obecně, snažil jsem se, aby byla reprezentována jak česká, tak především zahraniční odborná literatura. Zdroje pro zpracování bakalářské práce jsem obstaral ve veřejných knihovnách či ve specializovaných databázích JSTOR, SAGE či EBSCO. Informace popisující významné události a aktuality jsem čerpal z mezinárodních médií, která jsou relevantní. Zmínit mohu BBC, Al-Jazeera, DW či Reuters.

2. Stát jako entita v mezinárodních vztazích

Zprvce se se budu věnovat státu a jeho roli coby aktéra mezinárodních vztahů, atributům plně suverénního státu a konceptu suverenity státu.

Stát je stále nejsilnější a nejvýznamnější aktér v systému mezinárodních vztahů, a to i přes posilování vlivu a postavení aktérů nestátních. Mezi ně patří mezinárodní organizace či nadnárodní korporace s celosvětovým polem působení, jejichž, minimálně ekonomická síla se může rovnat středně velkým státům. Stát je ale navzdory menšímu významu v mezinárodním systému oproti minulosti, kdy jeho pozice byla takřka absolutní a ojedinělá nadále spojen s celou řadou specifických dějů, které ostatní aktéři nemohou suplovat. Jedním z oněch dějů je právě princip formování de facto států, které zkoumá tato kvalifikační práce. Nejprve je však nutné definovat pojem stát, s ním spojený pojem státní svrchovanosti a fenomén de facto států, jednotek s omezenou vnější suverenitou, které se objevují až s příchodem moderního vymezení suverenity státu, konkrétně v deklaratorní teorii suverénního státu, jež byla ukotvena v Montevidejské konvenci a její principy akcentuje také Charta OSN či další dokumenty.

2.1. Kritéria a uznání státu

Abychom mohl v této bakalářské práci vůbec pracovat s fenoménem de facto států, tedy zvláštních jednotek s neúplnou suverenitou, je namístě si definovat vymezení „plnohodnotného“ moderního státu a suverenity.

Svrchovaný, suverénní stát je nejen hlavním a nejvýznamnějším aktérem systému mezinárodních vztahů ale také nejdůležitějším subjektem dnešního mezinárodního práva. Suverenita jako pojem byla v počátcích používána jako označení pro žádoucí stav, kdy feudální panovník měl mezi ostatními feudály doma i těmi za hranicemi absolutní a nezpochybnitelné postavení. Historickým vývojem se proměnil jak její výhradní nositel, tak rovněž i společenská funkce

(Potočný – Ondřej 2011: 14). Moderní koncept suverenity spojené výhradně s národním státem vznikl během 19. století, kdy nacionalistické tendence vyústily ve vlnu revolucí. Coby jejich důsledek byla definována zásada národního sebeurčení. Ta je součástí významných dokumentů upravujících soužití jednotlivých států mezi sebou, a to Charty OSN a Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy. Revoluční vlny let 1848-1849 tak do jisté míry umožnily spoluformovat systém mezinárodních vztahů, který je založen na existenci nezávislých národních států a kde vymizely staré a velké mnohonárodnostní říše. Proto je dnešní, moderní stát vystavěn na konceptu národní suverenity a nezávislosti na jiné mezinárodní entitě (Potočný – Ondřej 2011: 14–15). Suverenita státu je tedy jeho nejhlavnějším atributem. Charakteristik má státní suverenita nespočet, nejčastější a nejzákladnější z nich je však následné dělení na dvě podmnožiny – suverenitu vnitřní a vnější, přičemž nejde o přímo o „typy, druhy“ suverenity ale spíše o její aspekty. Vnitřní suverenita se týká záležitostí uvnitř státu. Státní suverén, tedy vláda, ať už s demokratickým či nedemokratickým systémem vládnutí, je nejvyšší domácí autoritou a státní teritorium je plně pod jeho kontrolou. Vládní rozhodnutí jsou závazná všem občanům a také institucím (Heywood 2005: 92–93).

Suverenita vnější se vztahuje k jednání v rámci komunity aktérů mezinárodního systému. Jedná o elementární princip, na kterém je vystavěno mezinárodní právo. Zajímavé je, že není výhradně spojeno s naplněním vnitřní suverenity. Kupříkladu Jugoslávie stále měla výhradní vnější suverenitu coby federativní balkánský stát, v 90. letech však většina republik federace (Chorvatsko, Slovinsko, Bosna a Hercegovina) vyhlásila nezávislost, i když federativní republika Srbsko nadále federaci bránila. Vznikl zde tedy přirozený rozpor vrcholící válkou. Princip má dokonce své kritiky. Ti jsou v opozici vůči naprosté svrchovanosti jednotky pojmající vnější suverenitu, která se projevuje také v moci nad obyvateli daného teritoria. To znamená větší či menší možnost útlatu obyvatel. Suverenita totiž „nezkoumá“ systém vlády, tedy demokratické zřízení či

autoritářské a totalitní režimy, jejichž aktivity mohou přejít až v genocidní praktiky (Heywood 2005: 95–96).

Konkrétní vymezení státu a jeho atributů často řeší mnohé mezinárodní listiny a úmluvy. Velmi nepřesně jsou automaticky za státy označovány entity, které jsou členy Organizace spojených národů. Angažmá v OSN samo o sobě nelze považovat za kritérium státu, výše zmíněná Charta OSN otázku parametrů státu neřeší. Její první dvě kapitoly se věnují hodnotám organizace a členství, které je otevřeno pro „všechny mírumilovné státy, které přijmou závazky“ a „přijetí takového státu se děje rozhodnutím Valného shromáždění na doporučení Rady bezpečnosti“ (Organizace spojených národů 1941: 11). Jedná se spíše o oficiální, formální gesto, kdy je již fungující a částečně mezinárodně uznaný nový státní subjekt přizván do klubu ostatních států, a je tak zakončena snaha nového státu o získání nezpochybnitelné pozice – faktické absolutní členství v mezinárodní komunitě. V posledních letech byl takto za člena přijat například Jižní Súdán (ČT24 2011).

Přesnější už je Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933, která byla sice podepsána mezi americkými státy, ale její právní interpretace se používá pro charakterizování kritérií státu na celém světě. Již první její článek se věnuje definování kritérií státu. Jako atributy státu pohybujícího se v mezinárodním prostředí je definováno vytyčené teritorium, ústřední moc – vláda a schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy. V dalších člancích se upravuje postavení federací, které jsou shledány za rovnoprávné státům unitárním (ILSA 2015: 3–4).

Obecné mezinárodní právo rozeznává vedle porůznu definovaných kritérií státu také institut jeho uznání mezinárodní komunitou. Státy neuznané alespoň značnou většinou významnějších ostatních států mají v mezinárodním právu i vztazích obecně velice složité postavení. Postrádají plnou vnější suverenitu. Samotné uznání probíhá tak, že dosud existující a plně uznaný stát oficiální aktem

dává takové stanovisko, kterým uznává suverenitu nového státu a jeho rovnoprávnou roli coby subjekt mezinárodního práva. Z toho také dále plyne, že stát, který uznává stát nový je ochoten s ním vstupovat do právních vztahů (Potočný – Ondřej 2011: 28–29).

V diskurzu mezinárodních vztahů a práva se uznání státu státem jiným dále problematizuje. Hovoříme o dvou přístupech. Prvním z nich je tzv. deklaratorní teorie. Z té plyne, že stát získávající mezinárodní uznání již existuje a takovéto vyjádření uznání ze strany ostatních je jen dalším prvkem jejich legitimizace. Druhým pohledem je tzv. konstitutivní teorie, která hovoří o tom, že stát se teprve utváří a k jeho definitivnímu dotvoření patří i plnohodnotné uznání ze strany státních. Toto vyjádření uznání však mohou ostatní státy odmítnout (Trávníčková 2012).

3. De facto státy

Již jsem definoval pojem státu jako takového, jeho základní vymezení a kritéria. Nyní na dalších řádcích uvedu problematiku de facto států, které jsou stěžejním objektem této bakalářské práce. Jedná se o celky, které velmi často plní téměř všechny funkce státu. Mají často vlastní ozbrojené síly a další funkční bezpečnostní složky, vybírají daně a clo nebo pořádají vlastní volby. Jenže jejich vznik často provázely historické události tak kontroverzní či problematické pro některé členy mezinárodní komunity, že je dosud odmítají uznat (Florea 2014: 791–792).

Dov Lynch popisuje atributy de facto stát jako podobné atributům plně suverénních států, leč s rozdíly. Suverénní stát definuje na základě kritérií zmíněných v konvenci z Montevidea. Optikou této konvence amerických států srovnává definiční znaky de facto státu. Ty vidí jako entity naplňující tři ze čtyř kritérií státu – mají relativně stálé obyvatelstvo, relativně vymezené území a vládu. Ovšem čtvrtý bod, tedy vstupování do vztahů s dalšími státy je právě tím, co udržuje de facto státy v podivném mezinárodním vakuu. Vládní činitelé de facto států udávají, že jsou schopni naplnit také čtvrté kritérium, mnohé státy mezinárodního společenství však pomocí institutu (ne)uznání jim to prakticky neumožňují (Lynch 2002: 835).

Martin Riegl upozorňuje na nutnost zásadně odlišovat pojem de facto state a failed state, kdy druhý pojem odkazuje na jednotky zcela postrádající atributy fungujícího státu vztahující se jak k vnější, tak ale také vnitřní suverenitě. Jinak řečeno absenci weberovského monopolu státní moci na užívání násilí a kontrole svého teritoria (Riegl 2010: 58–61).

3.1. Vznik de facto států a jejich stabilizace

Vznik de facto států je dle Martina Riegla (2010: 65) nejčastěji zapříčiněn dlouhodobými secesionistickými tendencemi. Výchozí proměnou celého procesu je pak určitá forma diskriminace regionu, který je obydlen národnostní minoritou, jež má zpravidla v místě silnou početní převahu. Diskriminace této národnostní minority pak má podobu ekonomickou, politickou či obecně společenskou. Po čase diskriminační proces dosahuje jistého stupně, který je již pro místní vládnoucí administrativu zastupující minoritní komunitu neakceptovatelný a dojde k rozhodnutí se oddělit od zbytku teritoria. Stát, od něhož se oddělil nově vzniklý de facto stát označujeme termínem *parent state* (Mylonas 2018). Dochází tedy k tzv. secesi. O de facto státu můžeme pak hovořit v okamžiku, kdy místní vládnoucí moc je motivována a schopna vyhlásit samostatný stát, a ne pouze požadovat silnější status autonomie. Charakteristickým znakem také je fakt, že proces formování de facto států je ve většině případů provázen ozbrojenými střety. Proto mnozí autoři označují de facto státy za partyzánské jednotky, která však obdržely de facto státnost (Riegl 2010: 65; Horowitz 2000; Mylonas 2018).

Jak jsem již podotknul, de facto státy mají tendenci vytvářet ve svém bezprostředním politicko-geografickém okolí významný konfliktní potenciál. To se ale často netýká jejich vnitřního prostředí. Určité de facto státy se hlavně díky externí podpoře svého sponzorského státu dokázaly vnitřně dobře konsolidovat. Na první pohled se proto může zdát, že se jedná o zcela běžně fungující stát. Funguje zde vláda, policie, zdravotní systém či vzdělávání. Liší se v těchto aspektech povětšinou „pouze“ vztahem vlády k občanským aktivitám. To vše je však umožněno díky velmi silnému navázání de facto států na své sponzorské státy, jejichž úzké napojení na vnitřní politiku či hospodářství bývá enormní (De Waal 2018: 6). Toto navázání bývá reálně jedinou a výhradní zahraničněpolitickou aktivitou de facto státu. Důvodem je právě neúplná či rozporuplná vnější suverenita.

Thomas de Waal (2018: 7) dále hovoří o narativech, které drží konflikt mateřského státu a de facto státu aktivní a v takovém stavu, že nadále nepřímo nadále legitimizuje rozhodnutí separatistických sil se oddělit od původního území. Signifikantním aspektem konfliktů bývá velmi častá velice vlažná podpora opětovné reintegrace, a to ze strany obyvatel mateřského státu. Autor cituje např. průzkum veřejného mínění na území Kyperské republiky, kde populace nepovažuje otázky ohledně reunifikace ostrova za hodné každodenní debaty. Řeční Kypřané sice rovněž nepovažují za vhodné úplné oddělení severního Kypru, avšak z dat vyplývá, že reálné vyřešení etnických sporů není v očích obyvatel ostrova aktuálním celospolečenským politickým tématem. Podobné nálady panují i v dalších mateřských státech (De Waal 2018: 7). Ze statusu-quo tedy velmi často může těžit nejen de facto stát, když může naplňovat alespoň svou vnitřní suverenitu a faktickou autonomii na mateřském státě ale také mateřský stát samotný, když, můžeme říci, svým způsobem se politická reprezentace společnost obecně zbavila naléhavých problémů s minoritou mající separatistické tendence.

3.2. Geopolitika a de facto státy

De facto státy jsou prvoplánově ze své konfliktní podstaty jednotkami, které více či méně zneřehledňují, problematizují systém mezinárodních vztahů a představují poměrně nestabilní politické celky. Lépe řečeno, jsou nestabilní z takového hlediska, že především přináší nestabilitu a konfliktní potenciál pro své vztahy s mateřským státem a nestabilním činí také blízký geografický region obecně. Příkladů najdeme ve světě mnoho. Například vztahy Tchaj-wanu s Čínskou lidovou republikou jsou natolik třaskavé, že se jím zabývají zahraničněpolitické strategie mnohých velmocí světa. Dalším příkladem může být množství de facto států v bývalém postsovětském prostoru. Zde de facto státy jako Luhansk a Doněck byly důležitými protagonisty v již poměrně vleklém konfliktu Ukrajiny a Ruské federace začínající anexí ostrova Krym.

Harris Mylonas (2018) se na de facto státy dívá metodami politické geografie. Srovnává přitom dvě časové periody. V první sleduje regiony, ve kterých se de facto státy tvořily nejvíce od konce druhé světové války až do 90. let, tedy konce studené války. V tomto období trvajícím plus mínus 45 let se politické anomálie v podobě de facto států vytvářely primárně na africkém kontinentě a také jihovýchodní Asii. Autor jako zástupce těchto „nováčků“ zmiňuje Biafru nebo Bougainville. Poloha těchto nových de facto států je dána především pokračujícím dekolonizačním procesem. Ve druhém období od konce studené války do dnešních dnů se lokalizace vzniku nových státních útvarů bez zjevného plnohodnotného vnějšího uznání poměrně proměnila. Nově vznikají na území teritoria bývalého Sovětského svazu, ve východní Evropě a na Středním východě (Mylonas 2018). Zde jsou zjevnými příčinami rozpad SSSR či eskalace konfliktního potenciálu mezi arabskými státy, potažmo arabskými státy a židovským Izraelem.

3.3.Udržitelnost de facto států

Pål Kolstø se na druhou stranu velmi podrobně věnuje tzv. udržitelnosti de facto států. To znamená, zdali vůbec jsou de facto státy vůbec schopné se stabilizovat na takovou úroveň, že by dosáhly deeskalace vztahů s původním státem, od kterého se oddělily a následně rozvíjely diplomatické styky do té míry, že by získaly mezinárodní uznání. Nebo se alespoň dokázaly osamostatnit a zbavit se časté silné a existenční závislosti na sponzorských státech. Právě roli těchto donorů vidí autor jako elementárně klíčovou pro de facto státy. Více o roli sponzorských států uvedu v samostatné podkapitole.

Pål Kolstø uvádí čtyři možná východiska, kterých mohou dosáhnout de facto státy, pokud neusilují o zachování statusu-quo. Pořadí je dáno samotným autorem a je založeno na pravděpodobnosti uskutečnění jednotlivých scénářů, od nejmenší pravděpodobnosti po největší:

- 1) Integrace do struktur sponzorského státu.

Tento scénář vidí autor jako nejméně pravděpodobný obecně. Důvodem je podle něj fakt, že dosud žádná významná jednotka, kterou můžeme označit za de facto stát takto neprovedla úspěšnou integraci do svého sponzorského státu. A to i přes velkou podporu tohoto kroku ze strany obyvatelstva v de facto státech (Kolstø 2006: 735).

2) Úplná nezávislost.

V úplné většině případů se jedná o primární cíl vzniku a existence de facto států. Kolstø vidí problém v poválečném narativu mezinárodního společenství netvořit nové a nové státy. Charta OSN sice uvádí výše zmíněné právo národů na sebeurčení, ale to je povětšinou vykládáno jako právo celého obyvatelstva, a nikoliv pouze kulturních podskupin. Autor hovoří o možném dalším „otevření“ mezinárodního společenství pro nové státy, podmiňuje však udělení plného uznání de facto státům také poskytnutím další finanční a rozvojové pomoci, aby se zbavily existenční potřeby kooperovat se sponzorskými státy (Kolstø 2006: 736–737).

3) Znovuzačlenění do struktur mateřského státu.

Zde můžeme najít již úspěšné případy, kdy došlo ke zpětné integraci do struktur státu, od kterého se de facto stát oddělil. Autor uvádí Republiku Biafra, která se začlenila po krvavé válce zpět do nigerijské federace či Republiku Srbska Krajina, která padla díky budování silné armády na popud chorvatského protagonisty jugoslávských válek a prvního prezidenta Chorvatska Franjo Tuđmana. Jako výchozí proměnou případného procesu unifikace uvádí Kolstø nutnou úroveň ekonomické a politické síly mateřského státu (Kolstø 2006: 737).

4) Znovuzačlenění do struktur mateřského státu jako zvláštní entita.

Posledním a nejpravděpodobnějším východiskem pro de facto státy je dle P. Kolstø opětovné začlenění do struktur mateřského státu na základě zvláštního statutu. Za příklad je vybráno Čečensko. To bylo násilně zabráno vojsky Ruské federace a znovu se začlenilo do ruského státu. Ovšem nově získalo status tzv. autonomní republiky díky etnické

odlišnosti. Obyvatelé tak mají pocit jisté samostatnosti, i když stále v rámci Ruska. Začlenění do struktur původního státu na základě jednání, a ne války autor označuje za ještě pravděpodobnější možnost (Kolstø 2006: 737).

Oisín Tansey (2011: 1516) uvádí, že politické vedení de facto států se velmi často odvolává na již výše řečený narativ mezinárodního společenství, který je založen na prosazování demokracie, demokratické volby a národního sebeurčení. Proto se mnohé tyto neuznané entity snaží budovat minimálně zdání kvalitního demokratického fungování ve vidině cesty k získání budoucí plné suverenity a naplnění jejich nejvyššího cíle, tedy svrchovaně fungovat v mezinárodních vztazích. Nicméně Tansey dodává, že empirie dosud neprokázala, že by minimálně někteří, plně suverénní země přehodnotily svůj vztah k některému z de facto států. Důvodem je stále vysoká citlivost na odtržení teritorií států, především na základě etnického konfliktu (Tansey 2011: 1516). Autor se zaměřuje také na vztah demokratického fungování a naplnění suverenity. Tvrdí, že nelze jednoznačně hovořit o vnější suverenitě jakožto o výlučném demokratickém atributu. Důvodem pak podle něj je fakt, že mezinárodní (ne)uznání není automaticky spojeno s vnitřním politickým režimem, a tedy možnou demokratickou vládou (Tansey 2011: 1516). Pokud bychom na toto tvrzení přistoupili, můžeme říci, že zdali by se de facto státu podařilo ustavit domácí prostředí demokratickým, mohlo by to znamenat další možnost, jak minimálně krátkodobě pomoci udržet de facto stát aspoň částečně životaschopným. Důvodem je, že demokratické uspořádání rozbíjí tradiční představu o de facto státech a může umožnit vládní reprezentaci v de facto státech začít komunikovat se suverénními státy (Özpek 2014: 590). Jak popisuje vidění de facto států Nina Caspersen, de facto státy „jsou považovány za kriminální, válečníky kontrolovaná etnická léna představující riziko pro region i mezinárodní uspořádání“ (Caspersen 2008: 155–116). Dále autorka vidí demokratizaci de facto států jako nástroj legitimizace a pozdější cestu k plné suverenitě (Caspersen 2012: 53).

Burak B. Özpek artikuluje možné osvojení si principů volného trhu ze strany de facto států a následné zapojení mezinárodního obchodu. Hospodářská angažovanost ve světové ekonomice dle principů liberalismu může posloužit jako dobrá vyjednávací pozice pro řešení politických problémů (Özpek 2014: 588–589). Problémová demokratizace může podle některých autorů dokonce být jedním z důvodů, proč vznikají de facto státy. Dov Lynch míní, že neschopnost zavést funkční demokratický systém v mateřských státech způsobila vznik de facto států, přičemž jako příklad zmiňuje Náhorní Karabach, Jižní Osetii nebo Abcházii. Politická reprezentace nově vzniklých de facto států posléze demokratickými snahami ospravedlňuje své jednání, tedy separaci od struktur mateřského státu a ustanovování svého nového státu, který deklaratorně má hájit demokracii a zároveň národní požadavky (Lynch 2004: 25–26).

4. Sponzorské státy

De facto státy, jak jsem poznamenal výše, vychází obvykle ze secesionistického hnutí. Výsledkem secese, tedy teritoriálnímu oddělení od původního plnohodnotného státu vzniká de facto stát. Tyto jednotky však musí od počátku své brzké existence čelit masivnímu problému. Tím problémem je značná mezinárodní izolace. Proto pro mnohé de facto státy je potom existenční nutností velmi úzce spolupracovat s vnějším aktérem, který obvykle bývá plně mezinárodně uznáný. Tento sponzorský aktér potom de facto státům nabízí politickou, ekonomickou, diplomatickou i vojenskou podporu (Meydan 2018: 3). Vildan Meydan (2018: 4) uvádí tři hlavní důvody, proč vnější, často silní a důležití mezinárodní aktéři podporují na první pohled marginální politické jednotky, jakými se mohou jevit de facto státy. Těmi třemi důvody jsou:

- 1) Podpora z důvodu vydírání a oslabování původního, domovského státu – Rusko oslabuje Gruzii podporou Jižní Osetie a Abcházie (Meydan 2018: 4; Kolstø 2006: 733)
- 2) Podpora na základě solidarity k separatistům, kde leitmotivem je etnická blízkost – turecká podpora Severního Kypru.
- 3) Podpora v naději, že dojde k anexi de facto státu – Arménie z tohoto důvodu podporuje Náhorní Karabach.

Pål Kolstø přirovnává vztah de facto státu se sponzorským ke vztahu mezinárodního společenství s tzv. zhroutenými státy. Upozorňuje na fakt, že podpora vnějšího donora umožňuje de facto státu přežít i v prostředí, kdy se proti němu vymezuje silný mateřský stát oplývající vojenskými a ekonomickými kapacitami (Kolstø 2006: 733). Můžeme tedy říct, že sponzorský stát je ve většině případů klíčovou podmínkou přežití de facto států.

Thomas de Waal (2018: 6–7) popisuje pozici sponzorského státu v rámci vztahů s na něm závislým de facto státem takovou optikou, že obyvatelstvo v separatistických entitách díky nadále přetrvávajícímu konfliktu s mateřským

státem považují sponzorský stát za jakéhosi zachránce či ochránce. Jako stát, který pomohl utlačovanému obyvatelstvu ustavit si vlastní stát a altruisticky státu pomáhá přežít. Obecně řečeno, jedná se o mocného, vojensky vybaveného a schopného ochránce určitého de facto státu (De Waal 2018: 6–7).

Vladimir Kolosov a Maria Zotova zkoumají vztah de facto státu a sponzorského státu skrze optiku důležitosti hranic a vzájemné přeshraniční spolupráce obou entit. Jako významný faktor pro utváření společného vztahu vypichují délku společné hranice de facto státu se sponzorským státem. Co nejdelší hranice umožňuje masivnější příhraniční styk, rozvoj dopravy, a hlavně hospodářských vztahů, které jsou pro de facto státy existenční záležitostí (Kolosov – Zotova 2021: 181). Hranice hrají také klíčovou roli na poli bezpečnosti. Sponzorský stát totiž povětšinou bývá výhradní ozbrojenou silou, která dohlíží na stabilitu hranice de facto státu se státem, od kterého se entita oddělila. Např. hranice Abcházie a Jižní Osetie s Gruzíí je střežena vojáky sponzorského Ruska (Kolosov – Zotova 2021: 182). Příhraniční režim je vedle bezpečnosti důležitý rovněž pro vzájemné ekonomické vztahy. Obyvatelé de facto států jsou kvůli obvykle nedobrému stavu místní ekonomiky nuceni cestovat přes hranice právě do sponzorského státu, kde bývají vyšší mzdy i větší nabídka zboží (Kolosov – Zotova 2021: 185). Sponzorské státy tedy kromě „oficiální“ role coby státní donor de facto státu sehrává podstatnou roli i v každodenním životě obyvatel de facto státu tím, že do značné míry doplňuje ekonomické příležitosti, které v de facto státech se populaci nedostávají.

5. Geopolitika Turecka a Ruska

Severní Kypr, Jižní Osetie a Luhansk, tedy vybrané de facto státy jsou spjaty s širšími geopolitickými ději a procesy v regionu východního Středomoří, Kavkazu a Donbasu. Severokyperská turecká republika je již názvem úzce spojena s Tureckou republikou, následnickým státem Osmanské říše. Moderní turecký stát byl vystavěn na sekulárních a republikánských ideálech Mustafy Kemala, prvního prezidenta. Ačkoli Kemal spojoval budoucí osud Turecka s evropským regionem, je postoj Turků k civilizačnímu Západu mnohem složitější. Domácí turecká politická debata nebyla nikdy striktně rozdělena na prozápadní a osmansko-muslimský názorový proud. Sekulární republikáni si i přes svůj prozápadní postoj vždy drželi jistý odstup. Jak zmiňuje Soli Özel, původní národní narativ byl kvůli přítomnosti západních velmocí poměrně silně antiimperialistický a protizápadní. Tyto pozice se dlouhodobě propisovaly zahraniční politiky Turecka, proto se může často zdát jako nejednoznačná nebo matoucí, a to také k postoji vůči NATO (Özel 2023). V zemi navíc přetrval, byť slabě, politický proud, který můžeme nazvat nábožensky osmanský. S příchodem R. T. Erdoğanova do úřadu prezidenta se tento názor silně vrací coby hlavní „doktrína“ zapracovaná v zahraniční i domácí politice. Turecko se snaží být hlavní regionální velmocí východního Středomoří. Od 10. let se jeho asertivita zvyšuje, plně se projevuje v postoji k syrskému režimu nebo chladnějším vztahem USA (Özel 2023). Vztah se Spojenými státy se zhoršil po neúspěšném pokusu o převrat v roce 2016. Tehdy se oficiální Erdoğanovy vlády na rozdíl od spojenců v Alianci zastala nejsilněji Ruská federace a jejich vzájemné vztahy nabraly novou dynamiku. Turecko prosazuje tzv. „strategickou autonomii“, tedy využívat svého členství v NATO, ovšem v jiných záležitostech spolupracovat s dalšími aktéry, především právě s Ruskem, od kterého Turecko přes nesouhlas USA koupilo obranný vzdušný raketový systém (Özel 2016). Vraťme se ale k tzv. novoosmanství. To od vzniku republiky sehrávalo opoziční pozici vůči Atatürkovým reformám, které dle zastánců tohoto proudu zlikvidovaly tradiční hodnoty. Současný politický režim odporuje profilu národního státu. Namísto o zachování statu-quo usiluje nabytá turecká zahraničněpolitická smělost

o revizi dosavadního uspořádání (Alonso-Trabanco 2022). Zde je nápadně podobná Ruské federaci. Turecko se snaží opětovně prosadit v regionu Kavkazu, na Balkáně či na Středním východě. Logicky zde však vzniká spor s politikou Ruské federace, která se v Černomoří a na Kavkaze taktéž snaží posílit své pozice. Autoři zde upozorňují, že vztah s Ruskem je ze strany obou států výsostně pragmatický, a např. Jose M. Alonso-Trabanco (2022) hovoří o tom, že v případě strategické porážky Ruska v konfliktu s Ukrajinou a jeho oslabení ve zmíněných regionech Turecko získá v těchto regionech dominanci na úkor Moskvy.

Geopolitický přístup Ruska je v porovnání s Tureckem mnohem více na zjevný a od poloviny 10. let také agresivnější. Politické vedení RF okolo prezidenta Vladimira Putina se snaží prosazovat ruský vliv nejvíce v postsovětském prostoru. Ruské aktivity bezesporu vedou k revizionismu, dominantní snahou je zvrátit poválečný pořádek v Evropě (Trudolyubov 2022). V roce 2008 prezident Medvěděv stanovil nový princip ruské zahraniční politiky. Tato „Medvěděvova doktrína“ je založena na „ochraně práv a důstojnosti ruských občanů“. Tento princip umožňuje RF vyvíjet tlak na postsovětské země, nejvíce na Ukrajinu či Gruzii, kde se tlak Ruska přetavil ve vojenské konflikty (Larrabee 2010: 36–37). Dalším oficiálním principem, se kterým pracuje ruská zahraniční politika je tzv. eurasianismus, kterým se Rusko snaží ospravedlnit své angažmá v postsovětském prostoru (Kerr 1995: 981–982). Rusko hraje roli sponzorského státu pro mnohé de facto státy, které vojensky podpořilo při odtržení od původních států. Podporuje Podněstří, Luhansk, Doněck, Jižní Osetii nebo Abcházii.

6. Metodologie analytické části

Po provedené konceptualizaci se budu na dalších stranách věnovat již konkrétní analýze případů zvolených de facto států. Provedu uvedení jednotlivých případů de facto států – Severního Kypru, Jižní Osetie a Luhansku.

Případové studie obsahují představení historických událostí vedoucích k ustavení de facto států, krátké popsání současného fungování těchto entit. Dále jednotlivě zanalyzuji a následně popíši, jakým způsobem sponzorské státy vybraných de facto států ovlivňují jejich existenci, konkrétně jak sponzoři zasahují do politiky, ekonomiky a diplomacie de facto států, tedy budu se snažit zodpovědět své čtyři výzkumné otázky uvedení výše.

7. Případy jednotlivých de facto států

7.1. Severokyperská turecká republika

Prvním zkoumaným případem v analytické části této bakalářské práce Severní Kypr.

7.1.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu

Severokyperský režim, který svými rysy odpovídá naší definici de facto státu se rozprostírá na severní části ostrova Kypr. Ten leží v oblasti východního Středozemního moře, konkrétně jižně od Turecka a západně od břehů Sýrie a Libanonu¹. Na ostrově v současnosti rozlišujeme dvě politicko-geografické jednotky. Jednou z nich je právě Severokyperská turecká republika, který svou povahou a nastavením odpovídá naší definici pojmu de facto stát. Druhým aktérem je Kyperská republika, standartně fungující stát mezinárodního společenství a také člen Evropské unie a eurozóny (European Commission).

Kypr jako celek v roce 1960 získal nezávislost na Velké Británii, která jej spravovala 82 let (Ker-Lindsay 2015: 19). Ovšem cesta k osamostatnění byla velice složitá. Důvodem se stal dodnes signifikantní spor mezi dvěma etnickými skupinami na ostrově, a to kyperskými Řeky a Turky. V té době řecká část obyvatelstva silně převažovala. Uvádí se, že Řekové tvořili okolo 78 procent populace ostrova (Ker-Lindsay 2015: 20). Tento silný nepoměr způsobil u kyperských Turků silný pocit jistého ohrožení. Proto se turecká místní reprezentace odvolávala na politiku zvanou *taksim*, tedy princip rozdělení Kypru mezi Řecko a Turecko. Oba tyto státy se však v důsledku obav o přílišnou eskalaci potencionálního konfliktu mezi nimi dohodly na ustavení společného kyperského státu. Politický systém soustátí byl založen na silné rovnoprávnosti obou komunit.

¹ Mapka zobrazující geografii východního Středomoří ukazuje polohu ostrova Kypr (viz příloha č. 1).

Např. řeckokyperský prezident a tureckokyperský viceprezident měli oba velmi rozsáhlá práva veta (Ker-Lindsay 2015: 20). Kyperští Turci navíc měli definovaný nárok na 30 procent vládních a parlamentních křesel a 40 procent účasti na fungování armády (Ker-Lindsay 2015: 20). Země dále silně s Řeckem a Tureckem kooperovala. Úředními jazyky byla řečtina a turečtina. V roce 1963 se však vztahy obou etnicit silně zhoršily. Příčinou tohoto rozkolu se staly navržené ústavní změny, které představil řeckokyperský prezident Makarios III., toho času také arcibiskup. Ty turecká část politické reprezentace považovala jako ohrožující pro jejich zájmy a v důsledku tohoto napětí vypukly v hlavním městě Nikósie ozbrojené střety. V roce 1964 zasáhlo OSN. Aktivita Organizace spojených národů však vedly nejen k ustanovení definované zelené hranice ale hlavně k uznání výhradně řecké komunity za legitimní vůči Kyperské republice (Ker-Lindsay 2015: 20–21). Právě tento status je kritizován kyperskými Turky dodnes. V pozdějších letech byl vojenský režim v Řecku motivován svrhnout prezidenta Makaria a politicky spojit Kypr s pevninským Řeckem. Protireakcí se však stala invaze vojsk Turecké republiky na sever ostrova v roce 1974. Do deklarační příměří obsadily turecké ozbrojené síly okolo 36 procent ostrova. Ostrov se rozdělil na dvě navzájem autonomní etnické komunity (Ker-Lindsay 2015: 21). Invaze tureckých vojsk je považována za významný milník ve vývoji severokyperského de facto státu. Úplné faktické rozdělení ostrova proběhlo v roce 1983, kdy turecká kyperská reprezentace jednostranně vyhlásila Severokyperskou tureckou republiku. Konkrétně tak učinil Rauf Denktaş, vůdce kyperských Turků. Ale ani tento krok nebyl bez předcházejících sporů. Mezi tureckou reprezentací se rozhořel pravo-levý spor o faktické statutární nastavení ostrovního soužití. Levice požadovala zachování dílčích vztahů s reprezentací Kyperské republiky a společné federativní uspořádání. Pravice naopak prosazovala politiku nezávislosti kyperských Turků nebo ustavení politické unie s Tureckem (De Waal 2018: 51). Tento akt byl vzápětí odsouzen v rezoluci č. 541 Rady bezpečnosti OSN. Dokument dále apeloval na další státy Organizace spojených národů, aby vyhlášení nově vzniklého celku na severu Kypru neuznávaly (Ker-Lindsay 2015: 22; De Waal 2018: 49). Zde leží základy dnešního Severního Kypru, který svými

znaky odpovídá naší a výše představené definici de facto státu. Jak poznamenává de Waal (2018: 50–51), konflikt na Kypru zanechal na ostrově dvojí entity. První, řeckokyperská komunita se těší mezinárodní podpoře a je „opatrovníkem“ dříve existující společné Kyperské republiky. Druhá, tureckokyperská komunita na severu ostrova žije v nejistém stavu. V roce 2002 byla organizována na iniciaci OSN série mírových rozhovorů, které měly ukončit dlouhotrvající faktické rozdělení ostrova a ustavit jistou formu státu dvou autonomních jednotek. V březnu 2003 však došlo k odmítnutí plánu ze strany jak tureckokyperské, tak řeckokyperské politické reprezentace (BBC 2011).

7.1.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy TRNC

Politická reprezentace Severokyperské turecké republiky se již od ustavení režimu v 80. letech snaží o získání plné suverenity státu. To se týká jak vnější ale rovněž vnitřní suverenity. V té jsou mnohé de facto státy na rozdíl od rozvoje vnějších, diplomatických vztahů poměrně úspěšné. A případě Severního Kypru jsou vnitřní politické procesy dosti rozvinuté. Na rozdíl kupř. od de facto států na Donbase, kde politické instituce jsou veskrze formální a reálnou moc mají politické autority Ruské federace má TRNC poměrně vyvinuté domácí politické instituce a jejich povaha je i přes mnohé zásahy sponzorského státu – Turecké republiky poměrně demokratická (Freedom House 2022a).

Nyní se budu soustředit na podobu domácího politického prostředí a řešit, jakým způsobem se v něm projevil vztah TRNC se sponzorským Tureckem. V roce 1983 po vyhlášení nezávislosti byla vydána Ústava Severokyperské turecké republiky. V rámci studia de facto států se jedná o zajímavý dokument. Již v preambuli autoři ústavy zmiňují místo Severního Kypru ve „velkém tureckém národě“, osvobození „mírovou intervencí hrdinných tureckých ozbrojených jednotek“ nebo historický „politický monopol řeckých Kypřanů na úkor Turků“ (Constituent Assembly 1983: 1).

Z nejen těchto poněkud patetických formulací můžeme vyčíst velmi důležitou, řekl bych, narativní roli Turecka v politických i obecně společenských vztazích v TRNC. Ústava se v mnohém podobá klasickým ústavám plně suverénních států. Definiuje práva občanů, roli a postavení politických institucí atd. Konkrétně konstituce zavedla v Severním Kypru vlastní jednokomorový parlament – Shromáždění republiky. Shromáždění má 50 poslanců a volby se konají každých 5 let (Constituent Assembly 1983: 26). Od roku 2021 usedají v parlamentu poslanci ze šesti politických stran (Freedom House 2022a). Vedle moci zákonodárné definiuje ústava také exekutivní moc. Její součástí je prezident republiky a Rada ministrů. Prezident republiky vykonává svůj úřad po dobu pět let, stejně jako parlament. Úzce kooperuje s Radou ministrů, která plní funkci kabinetu země (Constituent Assembly 1983: 35–37). Režim severního Kypru bývá označován za poloprezidentský, ačkoli je takováto klasifikace de facto státu dle typologie určené primárně pro suverénní státy docela problematická. Obecně je Ústava TRNC psána tak, že si můžeme dovodit tvrdit, že byla inspirována mnohými pasážemi ústavy Kyperské republiky nebo právě sponzorského Turecka (Cabada 2007: 210–212).

Velkou otázkou je vměšování tureckých úřadů do běžného politického procesu severního Kypru. Rok 2020 byl z hlediska turecké politicko-diplomatické aktivity obzvlášť aktivním rokem. Proti sobě v řádných prezidentských volbách kandidovali obhajující prezident Mustafa Akıncı podporovaný sociálně demokratickou TDP a Ersin Tatar z národně-konzervativní a silně pro-turecké strany UBP. Prezidentem se stal pravicově smýšlející Tatar (Freedom House 2022a). Patrně silné angažmá Turecka během volební kampaně pomohlo k vítězství Tatara, který mimo jiné patří mezi příznivce tzv. two-state solution, tedy takového řešení sporu na Kypru, kdy by vznikly dva nezávislé státy – tureckokyperský a řeckokyperský (North Cyprus News 2019; Salih 2013: 220; Wintour 2023). Naopak obhajující Akıncı zastával poměrně kritické postoje vůči stanoviskům společné spolupráce Ankary a Lefkosie (Freedom House 2022a). Jak udává nezisková organizace Freedom House (2022a), do prezidentské kampaně

Tatara se dokonce přímo zapojil poradce pro komunikaci tureckého viceprezidenta nebo docházelo ke kontaktování starostů ze strany zaměstnanců Velvyslanectví Turecké republiky a nabízení protislужeb výměnou za deklarovanou podporu Tatara.

Vedle toho došlo v září roku 2022 k diplomatické roztržce Turecka a Spojených států amerických, jejíž důsledky se široce týkají vnitřních záležitostí severního Kypru. Na popud amerického ministra zahraničí Anthonyho Blinkena totiž došlo k zrušení zákazu dovozu obranného materiálu pro Kyperskou republiku. Prezident Turecké republiky Recep Tayyip Erdoğan na tento krok reagoval tak, že v rozhovoru pro CNN oznámil, že Turecko ještě dále posílí angažmá svých ozbrojených sil v TRNC, aby ochránil Turecké Kypřany a jejich zájmy (Reuters 2022a).

Oficiálně není Severokyperská turecká republika uznávána jiným státem kromě sponzorského Turecka. Důvodem této značné mezinárodní izolace do velké míry je postoj Organizace spojených národů k tureckokyperské části ostrova. OSN totiž entitu klasifikuje jako území Kyperské republiky pod vojenskou okupací Turecké republiky (World Of Information 2004: 79; Rada bezpečnosti OSN 1984: 12–14). Již delší dobu se spekuluje nad možným uznáním TRNC ze strany Ázerbájdžánu, silného spojence Turecka v regionu jižního Kavkazu. Severní Kypr však stále hledá spojence i v rámci širší mezinárodní komunity, nejen pouze se státy s vazbami na Ankaru. Na zasedání Organizace islámské spolupráce vyzval severokyperský ministr zahraničí Tahsin Ertuğruloğlu k zahájení reálné, a ne pouze rétorické podpory Severního Kypru. Dále mluvil o Kypru jako ostrově dvou států a národů, tudíž je zjevné, že současná politická reprezentace od nástupu výše zmíněného prezidenta Tatara se již zcela odchýlila od řešení dlouholetého konfliktu na bázi federace či alespoň konfederace (Daily Sabah 2022).

Co se týče militární spolupráce TRNC a Turecké republiky, její počátky sahají již do období před samotným vyhlášením nezávislosti. Již tehdy začaly

v turecké komunitě na Kypru vznikat militantní organizace vyzbrojované a podporované Tureckem. Po jednostranném vyhlášení nezávislosti došlo k budování plnohodnotných ozbrojených složek Severokyperské turecké republiky z partizánských ozbrojených skupin. I přes oficiálně existující samostatné ozbrojené síly TRNC má na reálné rozhodování v severokyperské armádě stále výhradní vliv turecká politická a armádní reprezentace. Velitelé ozbrojených sil TRNC byli dokonce ve většině případů dosazeni tureckým generálním štábem, a dokonce nejednalo se ani o rodilé Turecké Kypřany ale o Turky pocházející z pevninské Malé Asie (Solsten 1993: 230–232).

7.1.3. Ekonomické prostředí a vztahy TRNC

V další části případové studie severního Kypru mě bude zajímat ekonomické fungování TRNC a její napojení na turecké ekonomické zdroje a kapacity. Zprv je nutné říci, že je velice složité dohledat aktuální ekonomická data z relevantních zdrojů.

Obecně řečeno, ekonomika Severního Kypru se vyznačuje velmi silně zbytněným státním veřejným sektorem na úkor privátních zaměstnavatelů. V literatuře se nejčastěji udává podíl, že 60 % všech zaměstnanců zaměstnává stát (Ulas 2016: 77). To může souviset s dlouhodobou situací TRNC, tedy její dlouhodobou mezinárodní izolací, která způsobila špatnou diverzifikaci ekonomických sektorů, tudíž i prostředí zaměstnavatelů je nerozvinuté a stát je nucen zastávat roli silného zaměstnavatele. Mezinárodní izolace dále zapříčinila další rozvíjení vztahů s Tureckem, které se na ostrově silně angažuje již zhruba od poloviny 60. let minulého století. Jelikož severní Kypr nemohl budovat patřičné mezinárodní vztahy a politici Kyperské republiky coby člen Evropské unie budovali úsilí severní Kypr nikterak neuznávat a nerozvíjet s ním hospodářské vztahy, došlo k velmi silnému navázání na struktury Turecka (Ulas 2016: 78). Tomu pomohly historické okolnosti a etnická, jazyková a kulturní blízkost. Dnes obyvatelé TRNC považují zahraniční podniky či organizace občanské společnosti

za nepůvodní a prosazující cizí, evropské hodnoty (Ulas 2016: 78). Zahraničně politické aktivity Kyperské republiky, potažmo EU ale i nechuť mezinárodních struktur uznávat separatistické státní celky svými aktivistickými snahami izolovat tureckokyperskou entitu severního Kypru dlouhodobě způsobily mohutný příklon politiky státních institucí a celkově společnosti k Turecku.

O mimořádné hospodářské a politické provázanosti Severokyperské turecké republiky svědčí i měna de facto státu – tou je turecká lira (TRNC Public Information Office). Přílišná svázanost severního Kypru s měnovou politikou turecké centrální banky právě skrze používání jednotné měny zapříčiňuje také sdílení rizik de facto státu s Tureckem (CIA 2023). To se v současnosti může projevat „importem“ turecké velmi vysoké inflace do severokyperské ekonomiky. A to nejen kvůli faktu, že TRNC sdílí s Tureckem její měnu ale také obřímu svázání s Tureckou ekonomikou, kde v současnosti působí velmi pádivá inflace (France24 2022). Ovšem i tento fakt je barvitý. Například během finanční krize vypuklé po roce 2008 se dopady této hospodářské deprese v mnohem silnější míře promítly do fungování ekonomiky jižní části ostrova – Kyperské republiky. Udává se, že důvodem je silné provázání ekonomiky Kypru se zbytkem Evropské unie, kde se krize dostavila s velkým dopadem na národní hospodářství jednotlivých zemí. Naopak v TRNC došlo k většímu přílivu financí z Turecka, kde místní ekonomika rychle dokázala překonat recesi, a naopak začít ekonomicky růst (Sokolu 2013).

Velmi význačným problémem pro ekonomiku TRNC je kromě současných inflačních tlaků v turecké ekonomice důležité pro severní Kypr také jeden dlouhodobý problém. Jak jsem zmínil výše, mezinárodní společenství zastřešené OSN se staví k separatistickým de facto státům, eufemisticky řečeno, velmi zdrženlivě. A tento přístup se silně projevuje vedle diplomatických vztahů a politiky uznání také v hospodářském přístupu. A právě na severní Kypr uvalené embargo je největším hospodářským problémem pro ekonomické fungování de facto státu. Bylo uvaleno na produkty a suroviny ze severního oblastí ostrova Kypr,

a to téměř bezprostředně po turecké invazi na Kypr v minulém století. I když se po začátku nového milénia politická reprezentace severního Kypru a nejrůznější mezinárodní struktury dohodly na jistém odstranění překážek volného obchodu, stále trvající obchodní ale i kulturní a sportovní embargo představuje pro Turecké Kypřany největší „brzdu“ v rozvoji národní ekonomiky (Peladigis – Theophanous – Tirkides 2008: 28). Turecká a severokyperská strana se v průběhu času domluvily na podepsání mnohých investičních a dotačních dohod. Ty mají pomoci Severokyperské turecké republice zajistit odpovídající ekonomické zdroje, a tedy prostor pro investice a následný ekonomický růst. Zmíněny v nich jsou také četné hospodářské reformy, které Turecko požaduje pro další poskytování finančních zdrojů. Obecně jsou ale dle odborníků reálně nedostatečně plněny (Taşiran – Özoğlu 2016-2017: 4). Mnohé ekonomické transakce, investice či půjčky z Turecka jsou velmi často prováděny mimo oficiální finanční struktury.

I přes poměrně solidní výkonnost severokyperské ekonomiky, která se dostavila po krocích uvolňující podmínky mezinárodního embarga na místní produkty a výrobky je země nadále silně hospodářsky spojena s pevninským Tureckem. A to, i když by se mohlo zdát, že velký ekonomický růst pomůže se ostrovu alespoň částečně oprostít od tureckého vlivu. Pravdou však je, že i přes realitu ekonomického růstu v nultých letech 21. století je vedení de facto státu nadále nuceno splácet své mezinárodní závazky vztahující se k veřejnému dluhu (Günçavdı – Küçükçifçi 2009: 6). Severokyperská administrativa však na uvalení embarga reagovala podepsáním mnohých dohod s Tureckem, které dodnes umožňují export do některých světových teritorií přes turecké přístavy, oficiálně se tak podle mezinárodního práva jedná o turecké zboží a produkty (Günçavdı – Küçükçifçi 2009: 8–9). Tohoto nástroje mohou využívat mnohé s Tureckem spojenecké státy, např. Ázerbájdžán nebo arabské státy.

7.2. Republika Jižní Osetie

Dalším případem de facto státu, který budu zkoumat v této části bakalářské práce je Jižní Osetie. Tento de facto stát nalezneme v regionu jižního Kavkazu na severní hranici Gruzie s Ruskou federací. Právě Rusko hraje pro Jižní Osetii onu životně důležitou roli sponzorského státu. Podobně jako v severním Kypru pramení historické příčiny vedoucí k secesi od Gruzie z etnického konfliktu, i když samozřejmě v o něco odlišných podmínkách a politicko-kulturním prostředí. Jiné je rovněž angažmá sponzorského státu – Ruska. Ruská politická reprezentace dlouhodobě vedená Vladimírem Putinem deklaruje odlišnou zahraničně bezpečnostní doktrínu. V posledních letech se velice zvýšila angažovanost ruských ozbrojených složek za hranicemi Ruska, ať už právě v regionu Kavkazu, v Podněstří, v Sýrii nebo od února roku 2022 také na Ukrajině. Od Turecka se Rusko významně odlišuje také tím, že není členem Severoatlantické aliance, naopak se vůči jím artikulovanému „kolektivnímu Západu“ silně vymezuje. Vedle těchto vojenských aktivit patří Rusko mezi státy, které se opravdu četně angažovalo ve formování a vzniku mnohých euroasijských de facto států. Ať už v námi zkoumané Jižní Osetii či dalších.

Jižní Osetie leží na jižní hranici Ruské federace na území de facto bývalého gruzínského Cchinvalského regionu². De iure však je však Jižní Osetie součástí gruzínského státu. Sousedním ruským regionem je Severní Osetie-Alanie. Zde tvoří majoritu etnická skupina Osetinců. Ti žijí také v příhraničních oblastech Gruzie, kde později vytvořili de facto stát Jižní Osetie navazující na severní ruskou republiku

² Mapa č. 2 uvedená v příloze zobrazuje geografickou polohu Gruzie a Jižní Osetie. Zobrazuje také přilehlý region Severní Osetie, který je součástí Ruské federace a má status ruské republiky (Government of UK 2015: 5).

7.2.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu

Nyní zde uvedu stručný historický přehled událostí, které zapříčinily formování osetinského de facto státu. Před vznikem Gruzie byla Jižní Osetie součástí Gruzínské sovětské socialistické republiky. Rozpadem Sovětského svazu se na jeho bývalém území rozhořely dlouhodobé konflikty, které mnozí označují jako „zamrzlé“. Jedná se o region právě dnes existující Jižní Osetie, a vedle ní také separatistické Abcházie (Studzińska 2015: 23). Gruzínsko-osetinský konflikt započal již v 90. letech 20. století. Autor Sergey Markedonov jej rozděluje na pět částí. První část nazývá ideologickou. Strany konfliktu zde vytvářely své etnické narativy a začaly se vůči sobě navzájem vymezovat. Gruzínské národní hnutí považovalo Osetince za „cizince“ a jejich nároky na samostatnost za nelegitimní. Ti naopak oponovali svým národním právem na sebeurčení.

Během druhé, tzv. politicko-právní etapy docházelo k „statusovému“ boji Gruzie a struktur Jižní Osetie. Poslanci Rady autonomní oblasti Jižní Osetie povýšili status Jižní Osetie na autonomní republiku, přičemž přímo navazovali na dříve přijaté gruzínské zákony zasahující do statutu Osetinců. To způsobilo obří napětí na obou stranách. Gruzínský nejvyšší sovět v roce 1990 zrušil autonomii Jižní Osetie. Vedení samosprávné jednotky se rozhodlo v reakci na to vyhlásit nezávislost.

Konflikt pokračoval ve třetí fázi. Ta se vyznačovala ozbrojenými střety. V jihoosetinském hlavním městě Cchinvali došlo ke třem masivním útokům ze strany Gruzie. Masivní uprchlická vlna zasáhla Severní Osetii v Rusku. V reakci na to Rusko v roce 1992 uzavřelo ropovod vedoucí do Gruzie (Markedonov 2015: 111–113). Následně byly na území jižního Kavkazu vyslány mise OSN a OBSE. Důvodem byla kontrola a dohled na stabilizační proces. Jejich účinek v oblasti se však nedostavil. Objektivní příčinou neúspěchu těchto dvou misí je fakt, že Rusko zde působilo nikoliv jako neutrální prostředníkem ale již jako zainteresovaný mocenský hráč. Svůj vliv na dění v regionu mělo skrze své ruské důstojníky ve

velících štábech. Praktické kvalitní fungování misí tak bylo Ruskem zmařeno. Západní státy a struktury situaci přehlížely a předstíraly, že vše probíhá standartně (Studzińska 2015: 24). Během pokračování etnických ozbrojených sporů Rusko vyzbrojovalo nejdříve obě strany, poté však již výhradně jihoosetinské síly. Vedle toho také manipulovalo místní regionální vůdce, aby se stále více vymezovali vůči oficiálním národním strukturám Gruzie. Primárním cílem však nebylo výhradně ustavení separatistických de facto států Abcházie a Jižní Osetie, ale především další oslabení již tak nestabilní Gruzie. Prohloubení politické krize by umožnilo, aby Gruzie byla nucena si z existenčních „adoptovat“ Rusko jako svého donora (Studzińska 2015: 24). Podpora separatismu Osetinců se tak stala pouze prostředkem k destabilizaci většího regionu Kavkazu. Zde můžeme vidět, že spjatost Jižní Osetie se svým sponzorským Ruskem je ještě daleko větší a silnější, než má výše představenou Severokyperská turecká republika s Tureckem, kde se politická elita de facto státu minimálně snaží alespoň o částečnou samostatnost na poli diplomacie³.

Vlivem zásahu OSN a OBSE byl gruzínsko-osetinský konflikt deeskalován a tzv. zmražen. Obě entity si tolerovaly vzájemně menšinové jazyky – Gruzie uznala osetštinu a Jižní Osetie zas gruzínštinu. Začal se rozvíjet vzájemný obchod, společenská situace mezi oběma komunitami se zlepšovala (Markedonov 2015: 113).

Poslední pátá fáze přišla ve druhé polovině nultých let 21. století. Došlo k opětovné radikalizaci situace, tentokrát s ještě silnějším vlivem Ruska, které postupně v regionu posilovalo svou pozici. Po tzv. Růžové revoluci se v Gruzii do čela politické elity dostal Michail Saakašvili, protirusky orientovaný politik, který se hlasitě vymezoval nejen vůči plíživému pronikání Ruska do gruzínských politických struktur, ale také odsuzoval separatistické tendence v zemi. Zavedené reformy zavedené Saakašviliho administrativou měly za cíl přivést zemi do

³ Např. TRNC se zapojila např. do jednání Organizace islámské spolupráce (viz výše).

Evropské unie a Severoatlantické orientace (Studzińska 2015: 25). Prozápadni směrování Gruzie dle očekávání stálo proti zájmům Ruské federace. Proto započal proces tzv. rusifikace Jižní Osetie a Abcházie podobně jako později probíhala v oblastech východní Ukrajiny (Studzińska 2015: 25). Prezident Saakašvili chtěl konflikt Gruzie a separatistické Jižní Osetie pojmout šířeji jako mocenský spor Gruzie a Ruska, potažmo také jako spor západních a ruských hodnot. V roce 2007 situace začala dále eskalovat. Ruská Státní дума přijala usnesení, že uzná nezávislost Abcházie a Jižní Osetie v případě, když gruzínská vláda vstoupí do NATO nebo silově zaútočí na teritorium obou vzbouřeneckých entit. V srpnu roku 2008 se vláda prezidenta Saakašviliho odhodlala vyhlásit militantní útok na jihoosetinské hlavní město. Vzápětí však dorazila protireakce Ruska. Pod vedením prezidenta Vladimira Putina zaútočilo Rusko na gruzínské jednotky mohutnou ofenzivou, která dle ruské strany měla „zachránit osetinský lid“. Stephen Larrabee (2010: 36) však udává, že dle dostupných důkazů se však Moskva dlouhodobě snažila vládu k útoku vyprovokovat. Po této pětidenní válce Ruská federace oficiálně uznala Jižní Osetii za samostatný stát. Krok velmi silně kritizovala mezinárodní komunita (Markedonov 2015: 115–117). Dodnes je Jižní Osetie označována za integrální součást Gruzie, avšak reálně nemá gruzínská vláda nad oblastí kontrolu.

7.2.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy Jižní Osetie

Vnitřní politická situace se poměrně liší od politiky na severu ostrova Kypr. Místní reprezentace je ještě daleko silněji vázána na politické rozhodování v Ruské federaci. Co se týče voleb a aktivní občanské politické reprezentace, zde ruský vliv na rozhodování v Jižní Osetii projevuje taktéž markantně. Pravidelně se konající volby neprobíhají za účasti mezinárodních pozorovatelů. Výsledky voleb mezinárodní společenství neuznává. Zatím nejproblematictější volby byly ty se konající v roce 2011, relativně nedávno po násilné válce s gruzínskou vládou. Avšak za nedůvěryhodné se označují všechny volební akty v de facto státu, právě

kvůli silné roli Ruska, která se prakticky projevuje například ve výběru ucházejících se kandidátů. (Freedom House 2022b).

Dále rozeberu Ústavu Republiky Jižní Osetie. Hned první odkaz na ruské angažmá v politice de facto státu se nachází v článku 4 Ústavy. Zde ústavodárce definuje dva jazyky – osetštinu a ruštinu. Dále se hájí zde ochrana jazyků. Ústava formálně tradičně vyděluje tři moci – exekutivu, legislativu a judikativu. Role prezidenta je definována jako funkce, kdy osoba v úřadě reprezentuje zemi a je také hlavou výkonné moci. Je volen na pětileté funkční období. Významná je také jeho role ve vedení armády (Advocatetamoy Law Library 2022). V současnosti prezidentský úřad zastává Alan Gagloyev, který zvítězil ve volbách prezidenta konajících se v roce 2022 (Kinchá – Shoshiashvili 2022). Gagloyev v minulosti působil v místních složkách sovětské KGB. Jeho strana Nykhaz se označuje v rámci ostatních politických subjektů v Jižní Osetii za méně vstřícnou vůči Rusku. Avšak i přes menší rusofilské tendence jsou jeho vyjádření vůči Moskvě opatrná a nekonfliktní (Kinchá – Shoshiashvili 2022).

Vedle úřadu prezidenta ústava zřizuje také legislativní moc reprezentovanou Parlamentem Jižní Osetie. Je definován jako jediný zákonodárný sbor (Advocatetamoy Law Library 2022). Poslední volby do Parlamentu proběhly v roce 2019. V reformovaném volebním systému voliči svými hlasy rozhodly o polovině poslanců proporcčně a polovina sboru byla obsazena výsledky v jednomandátových volebních obchodech. Dle Freedom House (2022b) však v zemi neprobíhá skutečná soutěživá konfrontace politických stran vlivem ruské strany. Do Parlamentu se dostlala *Strana sjednocené Osetie* se ziskem 14 křesel, *Jednota lidu* s 5 mandáty, *Nykhaz* se 4 a ostatní menší strany si rozdělily zbytek mandátů (Freedom House 2022b). Jak jsem již mnohokrát naznačil, chod politických institucí a „politiky“ je obecně podřízen rozhodování Ruské federace.

Odborníci ve vztahu Jižní Osetie a Ruska často hovoří o tzv. tiché okupaci či tiché anexi Jižní Osetie Ruskou federací. V roce 2017 představitelé obou

administrativ podepsali Smlouvu o alianci a ochraně. Ta zavedla v regionu zcela novou úroveň spolupráce, potažmo objektivní optikou další utužování politické, vojenské a hospodářské přítomnosti RF v Jižní Osetii. Mezi nejdůležitější body této smlouvy patří faktické předání národní obrany Jižní Osetie Rusku, přičemž se RF zavazuje ochraňovat vnější hranice de facto státu, tedy také faktickou hranici s Gruzii. Dalšími náležitostmi jsou: integrace celních úřadů do celních struktur Ruska, zavedení nároků obyvatel Jižní Osetie na sociální dávky a důchody v administrativních jednotkách RF atd. (Otarashvili 2017).

Jižní Osetie je z hlediska postoje mezinárodní komunity považována stále za integrální území Gruzie. Zdaleka ne všechny státy OSN však tento status uznávají. Některé státy, které si představíme níže tak z nejrůznějších důvodů uznaly plnou suverenitu, a tedy také nezávislost Jižní Osetie. Prvním takovým státem byla sponzorská Ruská federace. Do gruzínskému konfliktu zapojená strana uznala nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie dne 26. srpna roku 2008 (Manutscharjan 2008: 3). Následně byly 9. září oficiálně navázány diplomatické styky, vzápětí byly vzájemně vyměněny pověřovací velvyslanecké listiny (Tass 2018). Uznání dalším státem však na sebe nenechalo dlouho čekat. Administrativa Daniela Ortegy, prezidenta Nikaragui 5. září vydala formální dokumenty uznávající Jižní Osetii. Nikaragua je středoamerickým spojencem Ruské federace. Dalším státem Latinské Ameriky uznávající nezávislost Jižní Osetie je Venezuela. Během prezidenství Hugo Chavese došlo k uznání nezávislosti dne 10. září 2009. Státem, který také uznal nezávislost Jižní Osetie je Republika Nauru (Tass 2018).

Jak udávají výše citovaní akademici, de facto státy ze své podstaty více či méně interně funkčního ale mezinárodně neuznaného státu vynakládají velké úsilí a prostředky na to, aby došlo k jejich oficiálnímu uznání, rozvinutí diplomatických a následně i politicko-hospodářských vztahů. V Jižní Osetii se však vlastně od začátku existence této entity objevují hlasy, které podporují integraci do struktur Ruské federace. Bývalý jihoosetinský prezident Anatolij Bibilov se od svého zvolení silně zasazovalo zahájení oficiálního aktu (Al-Jazeera 2022a). V roce 2022, od roku zahájení invaze ruských sil na území Ukrajiny se otázka připojení

k Rusku stala opět v Jižní Osetii aktuální. Snahy mohla podpořit ohlášená anexe Luhanské lidové republiky a Doněcké lidové republiky do struktur Ruska. Ovšem jak jsem poznamenal výše, nový prezident A. Gagloev chová mnohem vlažnější sympatie k tradičně proruské jihoosetinské politice. V květnu roku 2022 svým dekretem zrušil jeho předchůdcem vyhlášené referendum o integraci s Ruskem, přičemž důvodem měly být „nejistoty ohledně právních důsledků referenda“ (Al-Jazeera 2022b). Další široká spolupráce v politické, ekonomické a vojenské oblasti se zdá být nejistá, a to z důvodů koncentrace hard-power kapacit RF na konflikt na Ukrajině a také o něco méně silnou podporu Ruska mezi současnou politickou reprezentací Jižní Osetie.

7.2.3. Ekonomické prostředí a vztahy Jižní Osetie

Ekonomika Jižní Osetie je založená na dvou pólech. Jedním z nich je sponzorství Ruska a jeho sanování jihoosetinského rozpočtu. Druhým je částečná otevřenost a propustnost hranic, která umožňuje částečně oficiální, legální obchodní styk s Gruzii, a hlavně růst černého trhu (De Waal 2019: 3). Tradičními ekonomickými oblastmi, na které se Jižní Osetie zaměřovala bylo zemědělství. Vedle toho mohly hospodářské struktury regionu těžit ze své polohy, která z Jižní Osetie činí významný bod na transportní trase Rusko-Gruzie. Ústředím ekonomiky se stal trh Ergneti, nejdůležitější obchodní bod jižního Kavkazu. Po vypuknutí ozbrojených střetů mezi Osetinci a Gruzinci však začal jeho význam upadat. Uplatňovat se začala do značné míry kolonizační hospodářská politika Ruska. Vliv a význam ještě vzrostl po ukončení války v roce 2008. V plánu obnovy Jižní Osetie pro období 2008-2011 Rusko vyčlenilo více než 12 miliard rublů na infrastrukturní a sociální projekty (Sebenstov a kol. 2022: 418).

V současnosti představují pro Jižní Osetii stále velkou výzvu snahy Gruzie o izolaci projevující se také v dopravních blokáдах. O to více se de facto stát ekonomicky „upnul“ na přízeň Ruské federace. I přes velice solidní ekonomický

růst v letech 2015-2019, kdy se ekonomika zvětšila o téměř 40 % je socioekonomická úroveň jihoosetinského de facto státu stále velice nízká. Ve srovnání s okolními gruzínskými regiony je zhruba dvakrát nižší (Sebenstov a kol. 2022: 418). Jak Jižní Osetie, tak nedaleká Abcházie, taktéž de facto stát, jsou více či méně zcela závislé na finanční podpoře Ruska. Konkrétně jihoosetinský rozpočet je sanován ruskými prostředky z více než 80 % (De Waal 2019: 8–9). Konkrétně jsou ruské finance vynakládány hlavně na dotace pro místní podniky. Vedle toho jsou neformálními dotacemi také výdaje na přítomnost ruských ozbrojených sil. Kdybychom ty přičetli k ostatním ruským výdajům v oblasti, je ruská pomoc rovna 140 % rozpočtu Jižní Osetie, což dokládá mimořádnou závislost regionu na těchto ruských penězích (Baar – Baarová 2017: 285). Rusko téměř ze sta procent sanuje obory stavebnictví a aktivity v cestovním ruchu. Většinu poptávky zabezpečuje v oblasti výroby elektrické energie (Baar – Baarová 2017: 286–288).

Jihoosetinský bankovní systém mimo jiné velice často slouží jako „prostředník“ pro financování separatistických republik na východní Ukrajině. Jelikož Rusko po vzniku Luhansku a Doněcku tyto republiky oficiálně neuznávalo, používaly ruské politické a ekonomické struktury Jižní Osetii jako cizí a Ruskem uznáný stát pro financování LLR a DLR. Jižní Osetie totiž oba de facto státy formálně uznalo (De Waal 2019: 8–9).

Jižní Osetie, po předchozích zjištěných ne úplně překvapivě, používá jako svou měnu ruský rubl (International Crisis Group 2018: 3). Tento fakt jakési měnové unie s RF umožňuje separatistickému regionu překonávat kurzová rizika, která při absenci vlastní měny, a tedy také více omezit negativní externalitu poškozující ekonomiku. Zdaleka ne všechny negativní vlivy ovlivňující jihoosetinskou ekonomiku se však daří eliminovat. S vypuknutím invaze ruských vojenských sil na Ukrajině přichází do regionu jižního Kavkazu mnoho problémů. Velké problémy jsou dlouhodobě spojeny s klesající cenou ropy, které je Rusko velkým vývozcem a nižší příjmy z prodeje této komodity se nepřímo propisují

rovněž do jihoosetinské ekonomiky (Baar – Baarová 2017: 275). Z důvodu velké finanční náročnosti vojenských aktivit RF na Ukrajině, s nimi spojenými západními sankcemi a nižšími zisky z prodejů ropy se ruské politické špičky začínají vyjadřovat, aby Jižní Osetie „projevila nezávislost a při rozvoji vlastní ekonomiky a nespolehnala se pouze na Moskvu“. Nově schválený investiční program na roky 2023-2025 definuje poskytuje finance ve výši 3,5 miliardy rublů. To je však o miliardu méně než v předchozích obdobích (Tarkhanova – Tskhinval 2023). Dá se proto očekávat, že Rusko v důsledku ekonomických sankcí uvalených kvůli invazi na Ukrajinu se bude více politicky i finančně soustředit na region Černého moře, případně na budování svých vlastní domácích kapacit a Jižní Osetie a Abcházie budou takřikajíc silněji opomenuty a nedostane se jim potřebných investicí a obecně řečeno podpory RF.

7.3. Luhanská lidová republika

Posledním případem de facto státu zvoleným pro mou analýzu je Luhanská lidová republika. LLR najdeme na východní hranici Ukrajinské republiky s Ruskou federací⁴. Ruská federace opět hraje v politice, hospodářství i společnosti Luhansku velice důležitou roli sponzorského státu. Na rozdíl od předchozích de facto států je existence Luhanské lidové republiky ještě mnohem silněji spjatá se sponzorstvím Ruské federace. Jak zmiňuje např. Thomas de Waal (2018: 62), politické instituce v Luhansku a Doněcku jsou mnohem více „umělé“ než třeba v přechodím případě Jižní Osetie. Provázanost je tolik vysoká, že Rusko LLR a DLR oficiálně uznalo. A na konci září roku 2022 Rusko po proběhlých referendech, která byla mezinárodní komunitou označena za neplatná jednostranně anektovalo obě donbaské republiky.

⁴ Mapa LLR zobrazuje polohu de facto státu.

7.3.1. Historické formování de facto státu a vliv na něj ze strany sponzorského státu

V první podkapitole týkající se Luhansku stručně uvedu historické události, na základě kterých separatisté na východní Ukrajině vyhlásili v rozporu s mezinárodním právem Luhanskou lidovou republiku. Celý příběh začal již v 90. letech, kdy během rozpadu SSSR vznikla dnešní nezávislá Ukrajinská republika. Donbas zůstal i po oddělení Ukrajiny její součástí, a to přes fakt, že pro místní obyvatele je rodným jazykem ruština (De Waal 2018: 62). Během formování moderního ukrajinského státu v regionu nebyly slyšet silnější separatistické hlasy volající pro oddělení, případně pro integraci s novým státem Ruská federace. V roce 1991 podporovalo na Donbase přes 81 % obyvatel setrvání v novém státu Ukrajina (De Waal 2018: 63). Problémovým rokem se stal až rok 2014. Ukrajina se vlivem silné štěpící linie zahraničně-politické orientace země propadla do chaosu. Proběhla série demonstrací označované jako Euromajdan, na kterých demonstrující požadovali prozápadní směřování Ukrajiny. Výsledkem demonstrací byl úprk prezidenta Viktora Janukovyče, který byl označován za politika snažícího se utužovat vztahy s Ruskem. Posléze došlo k vyslání ruských ozbrojenců na ukrajinský poloostrov Krym a jeho následné anexi RF. V dubnu 2014 ovládli Ruskem podporovaní ozbrojení aktivisté doněcké město Sloviansk. Po tomto jejich úspěchu se proruské hnutí rozšířilo do dalších větších center v regionu nejvýchodnější Ukrajiny. Posléze 11. května proběhly rozhodující události – protagonisté proruských sil vyhlásili konání dvou referend v Luhanské a Doněcké oblasti o vyhlášení nezávislosti (De Waal 2018: 63). V návaznosti na výsledek referend byly vyhlášeny dvě separatistické republiky, a to námi zkoumaná LLR a také DLR (Novinky.cz 2014). Ty ale nebyly uznány ani v tichosti podporujícím Ruskem. Republiky zpočátku mezi sebou uzavřely dohodu o konfederativní spolupráci, která zakládala svazek zvaný Novorusko (Lídl 2015). První měsíce byly separatistické republiky spravovány více či méně vojenským vedením protestů, které však neměly mezi obyvatelstvem širší legitimizující podporu. Ve správě se významně angažovaly dvě osoby, které měly silné konexe na RF. Jedná se o Igora Strelkova, nacionalistického bojovníka a Alexandra

Borodaje, veterána z Podněstří (De Waal 2018: 63). Mnozí novináři i odborníci se domnívali, že ruský vliv na formování separatistických donbaských de facto států nebyl tak silný, jak se předpokládalo. Anna Maatveva však uvádí, že separatisté by neuspěli, pokud by se během pozdního jara a léta RF nezapojila do povstání vysláním ozbrojenců a dodávek zbraní (Maatveva 2018: 180). Vojenská podpora LLR a DLR ruskou stranou způsobila, že Ukrajina souhlasila s podpisem tzv. Minských dohod, které stanovují klid zbraní a uznání zvláštního statutu Donbasu (De Waal 2018: 64). Minský protokol zafixoval rusko-ukrajinský konflikt do zamrznutého stavu a nepřímo umožnil rozpuštění konfедераčního projektu Novoruska (Kolesnikov 2015). Sřety však nadále pokračovaly, i když v lokálním rozměru. Významným momentem se stal až červen roku 2019, kdy RF začala vydávat ruské pasy obyvatelům Luhanské lidové republiky a Doněcké lidové republiky (Deutsche Welle 2019). Třaskavým okamžikem se stalo uznání LLR a DLR ze strany Ruské federace, které přecházelo několik dní před invazí Ruských ozbrojených sil na Ukrajinu. USA, Ukrajina, Francie i Německo krok odsoudily. Uznání obou republiky navrhli ruskému prezidentovi vůdci Luhansku a Doněcku (Deutsche Welle 2022). Zatím nejaktuálnějším velkým krokem v rámci rusko-luhanských vztahů se stala připojení Luhansku společně s Doněckem, Záporožskou a Chersonskou oblastí k Ruské federaci. Faktická anexe byla vyhlášena na tradičním ruském narativu, že ruské obyvatelstvo je utlačováno a v referendech se vyjádřilo pro návrat do Ruska (Knott 2022).

7.3.2. Vnitřní politické prostředí a politicko-diplomatické vztahy

LLR

Povaha domácího politického prostředí Luhansku se velice liší v období 2014-2022, kdy po svém vzniku se jednotka projevovala jako entita plnící kritéria klasického de facto státu s velkým vlivem sponzorské Ruské federace od současného stavu, kdy se nejprve dočkala uznání RF a následně byla přímo

integrována do Ruska. Režim měl dle svědectví místních obyvatel poměrně velký problém se svou legitimitou. Lidé se snažili „vyhýbat kontaktu s režimem“ (De Waal 2018: 62). Postoje k separatismu se proměňovaly se sociálním statutem dotazovaných občanů. Zatímco senioři, dělníci a vesničané veskrze podporovali odstřížení se od ukrajinských struktur, střední a vyšší třída si udržovala odstup od výhradního se přiklonění k Rusku.

Politické vedení LLR vytvořilo systémy soudnictví, ministerstva, byly přijaty oficiální státní symboly. De facto stát se snažil dojednat mezinárodní podporu, avšak ne na tzv. Západě (De Waal 2018: 62–64). Rusko, i když představuje naprosto klíčového aktéra v existenci LLR, mělo oficiálně k Luhansku poměrně nejednoznačný postoj. Ruská vláda deklarovala, že usiluje „pouze“ o nabytí zvláštního statutu pro donbaské regiony (De Waal 2018: 64).

Luhanská lidová republika je oficiálně postavena na dvou institucích, které mají za cíl naplnit formální dělení moci. Prvním úřadem je funkce tzv. hlavy republiky. Plní funkci prezidenta, osoba zvolena do tohoto úřadu jmenuje vládu a premiéra. Od voleb v roce 2018, které mezinárodní komunita označila za široce nesoutěživé, je v pozici hlavy republiky Leonid Pasečnik. Dle zdrojů je velmi nepopulární mezi stálými obyvateli Luhansku, avšak jeho silná loajalita k ruské administrativě jej činí vhodného pro správu úřadu (Freedom House 2022c). Připojením k Ruské federaci byla funkce oficiálně přejmenována na úřadující hlavu LLR (President of Russia 2022). Legislativu reprezentuje Lidová rada. Poslední řádné volby, opět s mnohými pochybeními vyhrál subjekt Mír pro Luhansk se ziskem přes 70 % hlasů. Politika je vlastně ze sta procent ovlivňována rozhodnutími Ruska. Proto do anexe v roce 2022 byl Luhansk označován ne za de facto stát, ale přímo za loutkový stát (Bershidsky 2018).

Vnější vztahy jsou z povahy de facto státu velice omezené. V praxi do roku 2022, roku anexe, fungovaly výhradně pouze s Ruskou federací, a to ještě neformálně. Oficiálně byl jako stát uznán pouze entitami s podobným de facto

statutem – Jižní Osetií, Abcházíí a sousední Doněckou lidovou republikou (Tass 2014). Po uznání Ruskem byla LLR uznána ještě Severní Koreou a Sýrií (Al-Jazeera 2022c; Reuters 2022b). I po začlenění Luhansku mezi republiky RF zůstal oficiálně nejvýše postaveným politikem Leonid Pasečnik. Zde je však nutné podotknout, že reálně již od konce 10. let 21. století rozhoduje o vnějších i vnitřních záležitostech vedení Ruska. Od roku 2017 dochází k faktické integraci LLR a Ruska v mnoha sektorech (De Waal: 2018: 69).

7.3.3. Ekonomické prostředí a vztahy LLR

Hospodářství LLR je silně závislé na podpoře Ruska. Na rozdíl např. od severního Kypru, kde politická reprezentace dokázala být částečně nezávislá v sektoru turismu a některých služeb, je luhanské hospodářství i přes značné surovinové zdroje skomírající ekonomikou. Válka trvající prakticky od roku 2014 však rozvrátila ekonomický potenciál donbaského regionu (Åslund 2018: 5). V listopadu téhož roku navíc přikázal ukrajinský prezident Petro Porošenko, aby v oblastech vzbouřeneckých republik bylo zastaveno veškeré státní financování včetně např. důchodů. Ruská federace byla nucena reagovat, a to i přes oficiální nechuť se v regionu silněji angažovat. Ruský rozpočet začal financovat většinu státních platů a důchodů v Luhansku. Od října roku 2015 je na Donbase jako měna používán ruský rubl, i když některé operace jsou stále prováděny v ukrajinských hřivnách (Åslund 2018: 5–6). Dle odhadů ukrajinské strany utratily ruské síly v regionu okolo 2 miliard amerických dolarů v roce 2016 a v roce 2017 okolo 3 miliard dolarů (Åslund 2018: 7; De Waal 2018: 64).

V roce 2021 podepsal ruský prezident V. Putin dekret, který přímo upravuje hospodářské vztahy LLR, DLR a Ruské federace. Účelem opatření je zvýšení obchodních aktivit v regionu Donbasu. Implicitní příčinou podpisu dekretu je také potřeba omezit vysokou nákladnost luhanské a doněcké státní správy, na kterou vynakládá ruská státní pokladna velké finance (Institute for the Study of War 2022:

4). Autoři velmi často kritizují zavádění obchodních a finančních embarg na vzniklé de facto státy. Zmiňují, že tyto blokády nutí separatistické entity se ještě více upínat ke „svému“ sponzorskému státu. Ne jinak tak je i v případě Luhansku. Ukrajinská vláda zavedla v roce 2017 obchodní blokádu na donbaská vzbouřenecká teritoria. Tento krok kritizuje např. de Waal (2018: 65), který situaci srovnává s přístupem Gruzie k Abcházii. Blokace regionu nezpůsobila ekonomické „vykrvácení“ ale markantní přimknutí k ruské ekonomice. Naopak v Jižní Osetii došlo k zachování některých obchodních tras, byť se jedná spíš o nelegální zboží prodávané na černém trhu. Podobně se však Ukrajina nezachovala, proto je role RF pro LLR a DLR existenční. Aby se v oblastech zvýšila kvalifikovanost obyvatelstva, uznává RF vydané úřední dokumenty jako by byly ruské – např. pasy, diplomy či řidičské průkazy (De Waal 2018: 66). Podobný přístup se používá i na zboží a služby. Od konce roku 2021 mohou být regionální produkty při prodeji považovány za ruské. To umožňuje větší uplatnění a konkurenceschopnost zboží z Donbasu (Institute for the Study of War 2022: 4).

8. Závěr

Závěrem shrnu zjištění, která přinesla analytická část. Zaprvé, zkoumané případy de facto států (severní Kypr, Jižní Osetie, Luhansk) splňují definici vnitřně více či méně fungující státní entity, avšak bez mezinárodního uznání minimálně částí relevantních aktérů. Dále rovněž naplňují znaky de facto států se silným angažmá sponzorského vnějšího aktéra – v případě této kvalifikační práce se jedná o Tureckou republiku podporující severokyperský režim a Ruskou federaci, která podporuje jihokavkazský režim Jižní Osetie a východoukrajinský Luhansk.

Cílem mé bakalářské práce bylo odpovědět na výzkumné otázky:

- 1) Jaké historické události zapříčinily vznik vybraných de facto států a jakou v nich měl roli sponzorský stát?
- 2) Jak se projevuje role sponzora v domácím politickém prostředí a vnějších vztazích de facto států?
- 3) Jak působí sponzorský stát v ekonomickém životě de facto států?

Sponzorské státy, v tomto případě Rusko a Turecko, zastávaly velmi důležité role již při formování de facto států během samotné secese od mateřského státu. Svým vojenským angažmá de facto státům významně dopomohly započít a dokončit samotný proces vyhlášení nezávislosti a budování vlastních politických institucí. Leitmotivem u všech tří případů vyhlášení nezávislosti je jistá forma etnicko-kulturního sporu. U prvních dvou případů můžeme najít prvky určité slabší reprezentace etnicko-kulturních minorit uvnitř mateřských států (Kyperská republika, Gruzie), v rámci kterých ony spory o rovné zastoupení a obecně podmínky vypukly. V případě Luhansku najdeme dva důležité faktory. Jednak definice teritoria z 90. let, kde vedle tradičně ukrajinských území došlo k zahrnutí i oblastí majoritně ruskojazyčných, což by však samo o sobě nemuselo tvořit konfliktní potenciál. Druhým faktem je jakási krize národní identity probíhající v první polovině 10. let 21. století, kdy se společnost na Ukrajině velmi silně lišila v pohledu na to, jakým způsobem tvořit zahraniční politiku. Tedy zdali se orientovat spíše na Ruskou federaci nebo na struktury tzv. Západu, přičemž tento

rozpor odstartoval celou sérii třeskatých událostí, od Euromajdanu až po vyhlášení separatistického Luhansku a Doněcku či invazi ruských vojsk na území celé Ukrajiny. A právě užití vojenské síly je další významným činitelem formující secesi zkoumaných de facto států. U všech tří neuznaných jednotek byla určitá forma ozbrojené invaze vojsk sponzorského státu klíčovým determinantem zrodu de facto států. Při invazi tureckých vojsk na ostrov Kypr došlo k vyhlášení nezávislosti TRNC pár let po tomto incidentu, Jižní Osetie samostatnost vyhlásila již pár dní po invazi ruských jednotek do Gruzie a LLR nezávislosti deklarovala pár týdnů po anexi Krymu Ruskem, a dokonce ještě během probíhající celonárodní krize.

A vliv sponzorů na de facto státy rozhodně neustal ani po vyhlášení nezávislosti. Právě naopak. Státy se vlivem postoje mezinárodní komunity k separatistickým entitám ocitly ve značné mezinárodní izolaci. Jediné konexe, které de facto státy měly, byly právě ty se státy sponzorskými. Postupem času si tedy na nich vytvořily vysokou míru závislosti. Konkrétně v našem případě jsou de facto státy zkoumané v této práci seřazeny dle míry provázanosti a závislosti na svých sponzorských státech. Severní Kypr je dle mého názoru založeného na analýze případů „nejméně“ závislý de facto stát v porovnání s Jižní Osetií a Luhanskem. Uvozovky používám z důvodu takového, jelikož ona „malá“ závislost je stále velmi enormní v porovnání s klasickými uznanými státy světa. Vráťm-li se ale k režimu severního Kypru, jeho závislost se nejvíce projevuje v diplomatických vztazích, v zapojení do mezinárodního obchodu nebo v oblasti ozbrojených sil. V reálné politice je sice turecký vliv rovněž silný, ale v porovnání se zbývajícími státy je severokyperská politická reprezentace relativně autonomní, především co se týká rozhodnutí v domácí politice. V ekonomice dokázal severní Kypr vybudovat, či lépe řečeno rozvinout sektor služeb navázaných na turismus. V případě Jižní Osetie je míra závislosti na strukturách RF mnohem silnější. Zde se ruské sponzorství silně projevuje v ekonomice, která by se bez ruských investic, dotací a sanování jihoosetinského rozpočtu ocitla na pomezí existenční krize. V politické rovině je vliv Ruska opět velice důležitý. Rusko spoluparticipuje na

výběru kandidátů pro nejrůznější volby, reálně vybírá klíčové státní úředníky a vojenské velitele. Autonomní jihoosetinská armáda od podepsání smlouvy s Ruskem reálně neexistuje. I v takto na Rusko navázaném de facto státu však došlo ke zvolení ne bezpodmínečně pro-kremelského prezidenta. Od posledních prezidentských voleb došlo k pozastavení tlaku na další integraci Jižní Osetie s Ruskem. V případě posledního de facto státu – Luhansku je svázání entity s Ruskem prakticky stoprocentní. Svě o tom vypovídá fakt, že v roce 2022 došlo k začlenění jednotky do struktur RF. Z hlediska teorie politických věd se jedná o vzácný případ, kdy se de facto stát integroval do svého sponzorského státu, i když se jedná o mezinárodně neuznaný krok. Rozhodování Ruska se projevuje ve všech oblastech. Od voleb, politického rozhodování až po hospodářské a vojenské záležitosti. Takováto závislost existovala takřka od začátku existence LLR coby separatistického státu. Je proto podle mě namístě vést diskuzi nad tím, zdali se vůbec jednalo o de facto stát nebo spíše o pouhý loutkový stát.

Práci bych zakončil tezí ohledně přístupu k de facto státům z pohledu mezinárodního systému. Dle mého názoru jsou de facto státy do značné míry obětmi různých vnitrostátních i mezinárodních procesů. Na začátku každého separatistického hnutí totiž mohou existovat legitimní požadavky jistých národnostních menšin, např. požadavek na větší zastoupení v politickém rozhodování nebo na ustavení určitých forem autonomie. Avšak kombinace špatné komunikace separatistů, jejich politiky pasivní rezistence, neochotě ústředního vedení debatovat o statutu minorit a snahy mezinárodních aktérů potlačovat sebemenší formy politického separatismu vytváří často ony vyhrocené a mnohdy násilné konflikty znemožňující vést seriózní debatu o důvodech separatistů k oddělování se od jiných států. Kromě toho jsou de facto státy využívány také jako záminky k vedení velmocenské politiky, jak to vidíme v případě Ruska. Potřeby a postoje obyvatel separatistických regionů jsou ve výsledku na vedlejší koleji. Závěrem bych rád apeloval, abychom se na de facto státy automaticky nedívali jako na zločinecké organizace ale jako na indikátory vypovídající

o určitých nezdravých procesech, které probíhají ať už ve strukturách jejich mateřských nebo sponzorských států.

9. Seznam literatury a zdrojů

Al-Jazeera (2022a). Georgia's South Ossetia plans to take steps to join Russia (<https://www.aljazeera.com/news/2022/3/31/georgias-south-ossetia-plans-to-take-legal-steps-to-join-russia>, 26. 3. 2023).

Al-Jazeera (2022b). Georgia's South Ossetia cancels referendum on joining Russia (<https://www.aljazeera.com/news/2022/5/31/georgias-south-ossetia-cancels-referendum-on-joining-russia>, 26. 3. 2023).

Alonso-Trabanco, J. M. (2022). Turkey as an Aspiring Great Power. *Geopolitical Monitor* (<https://www.geopoliticalmonitor.com/turkey-as-an-aspiring-great-power/>, 19. 4. 2023).

Åslund, A. (2018). Russian Policy On Donbas. In: *Kremlin Aggression In Ukraine: The Price Tag* (Washington D.C.: Atlantic Council).

Baar, V. – Baarová, B. (2017). De facto states and their socio-economic structures in the post-Soviet space after the annexation of Crimea. *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej* 6.

BBC (2012). Regions And Territories: South Ossetia (http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3797729.stm, 24. 3. 2023).

BBC News (2011). Cyprus Country Profile (http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1016541.stm, 19. 3. 2023).

Bershidsky, L. (2018). Why Putin Encouraged Sham Elections in Eastern Ukraine. *Bloomberg* (<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-11-13/eastern-ukraine-why-putin-encouraged-sham-elections-in-donbass#xj4y7vzkg>, 28. 3. 2023).

Cabada, L. (2007). Politické systémy Kypru. In: Ženíšek, M. – Šanc, D. a kol. *Commonwealth. Politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Caspersen, N. (2008). Separatism and Democracy in the Caucasus. *Survival* 50(4).

Caspersen, N. (2012). *Unrecognized States* (Cambridge: Polity Press).

CIA (2023). The World Book (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cyprus/>, 22. 3. 2023).

Constituent Assembly of Northern Cyprus (1983). Constitution of The Turkish Republic of Northern Cyprus (<https://ombudsman.gov.ct.tr/Portals/20/Constitution of TRNC.pdf>, 19. 3. 2023).

ČT24 (2011). Jižní Súdán slaví svou nezávislost. Stal se 194. státem světa (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1253425-jizni-sudan-slavi-svou-nezavislost-stal-se-194-statem-sveta>, 19. 2. 2023).

Daily Sabah (2022). Turkish Cyprus urges OIC for active support (<https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkish-cyprus-urges-oic-for-active-support>, 21. 3. 2023).

Deutsche Welle (2019). Russia starts giving passports to Ukrainians (<https://www.dw.com/en/russia-starts-giving-passports-to-ukrainians-from-donetsk-luhansk/a-49207353>, 28. 3. 2023).

Deutsche Welle (2022). Russia recognizes independence of Ukraine separatist regions (<https://www.dw.com/en/russia-recognizes-independence-of-ukraine-separatist-regions/a-60861963>, 28. 3. 2023).

De Waal, T. (2018). *Uncertain Ground: Engaging With Europe's De Facto States and Breakaway Territories* (Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace).

De Waal, T. (2019). South Ossetia Today. *Carnegie Europe* (<https://carnegieeurope.eu/2019/06/11/south-ossetia-today-pub-80788>, 26. 3. 2023).

European Commission. From 6 to 27 members (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/6-27-members_en, 11. 3. 2023).

Florea, A. (2014). De Facto States in International Politics (1945–2011): A New Data Set. *International Interactions* 40.

France24 (2022). Breakaway north Cyprus reels from Turkish lira collapse (<https://www.france24.com/en/live-news/20220227-breakaway-north-cyprus-reels-from-turkish-lira-collapse>, 23. 3. 2023).

Freedom House (2022a). Northern Cyprus (<https://freedomhouse.org/country/northern-cyprus/freedom-world/2022>, 19. 3. 2023).

Freedom House (2022b). South Ossetia (<https://freedomhouse.org/country/south-ossetia/freedom-world/2022>, 25. 3. 2023).

Freedom House (2022c). Eastern Donbas (<https://freedomhouse.org/country/eastern-donbas/freedom-world/2022>, 28. 3. 2023).

Government of UK (2015). Administrative divisions of Russia. Permanent Committee on Geographical Names

(https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/433384/Russia-Administrative_Divisions.pdf, 24. 3. 2023).

Günçavdı, Ö. – Küçükçifçi, S. (2009). Economic Growth Under Embargoes in North Cyprus: An Input-Output Analysis. *Turkish Studies* 10(3).

Heywood, A. (2005). *Political Theory. An Introduction*. (London: Palgrave Macmillan).

Horowitz, D.L. (2000). *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley, Los Angeles: University of California Press).

ILSA (2015). Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (<https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>, 31. 3. 2023).

Institute for the Study of War (2022). Russia in Review: December 1, 2021 January 11, 2022 (<https://www.jstor.org/stable/resrep38845>, 28. 3. 2023).

Ker-Lindsay, J. (2015). The Cyprus Problem. In: Bebler, A. eds., “*Frozen Conflicts*“ in Europe (Leverkusen: Verlag Barbara Budrich).

Kincha, S. – Shoshiashvili, T. (2022). Opposition leader wins South Ossetia presidential election. *OC Media* (<https://oc-media.org/opposition-leader-wins-south-ossetia-presidential-election/>, 25. 3. 2023).

Kolesnikov, A. (2015). Why the Kremlin Is Shutting Down the Novorossiya Project. *Carnegie Endowment for International Peace* (<https://carnegiemoscow.org/commentary/60249>, 28. 3. 2023).

Kolosov, V. – Zotova, M. (2021). “De-Facto Borders” as a Mirror of Sovereignty. The Case of the Post-Soviet Non- Recognized States. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 46(3).

Kolstø, P. (2006). *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*. *Journal of Peace Research* 43 (6).

Lídl, V. (2015). Dělení Ukrajiny a koncept Novoruska. *Asociace pro mezinárodní otázky* (<https://www.amo.cz/deleni-ukrajiny-a-koncept-novorуска/>, 28. 3. 2023).

Lynch, D. (2002). Separatist States and Post-Soviet Conflicts. *International Affairs* 78(4).

Lynch, D. (2004). *Engaging Eurasia's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States* (Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press).

Kerr, D. (1995). The New Eurasianism: The Rise of Geopolitics in Russia's Foreign Policy. *Europe-Asia Studies* 47(6).

Knott, A. (2022). Russia’s attempt to annex Kherson, Zaporizhzhia, Donetsk, and Luhansk has undermined its claim on Crimea. *London School of Economics. European Institute* (<https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/10/14/russias-attempt-to-annex-kherson-zaporizhzhia-donetsk-and-luhansk-has-undermined-its-claim-on-crimea/>, 28. 3. 2023).

Larrabee, S. (2010). Russia, Ukraine And Central Europe: The Return of Geopolitics. *Journal of International Affairs* 63(2).

Maatveva, A. (2018). *Through Times of Trouble. Conflict in Southeastern Ukraine Explained from Within* (Lanham: Lexington Books).

- Manutscharjan, A. (2008). Abkhazia And South Ossetia – Russia’s Intervention In Georgia. *Konrad Adenauer Stiftung* (<http://www.jstor.com/stable/resrep10010>, 26. 3. 2023).
- Markedonov, S. (2015). The South Ossetia Conflict. In: Bebler, A. eds. *Frozen Conflicts in Europe* (Leverkusen: Verlag Barbara Budrich).
- Meydan, V. (2018). A Paradox of International (Non)Recognition: The Relationship between De Facto States and Patron States. *International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences* 1(1).
- Mylonas, H. (2018). The Geopolitics of De Facto States. *PONARS Eurasia* (<https://www.ponarseurasia.org/the-geopolitics-of-de-facto-states-d19/>, 26. 2. 2023).
- North Cyprus News* (2019). Tatar Promotes Two-State Solution (<https://lgcnews.com/tatar-promotes-two-state-solution/>, 19. 3. 2023).
- Novinky.cz* (2014). V Luhansku vyhlásili lidovou republiku nezávislou na Ukrajině (<https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-v-luhansku-vyhlasili-lidovou-republiku-nezavislou-na-ukrajine-226823>, 28. 3. 2023).
- Organizace spojených národů (1941). Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora (<https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>, 17. 2. 2023).
- Otarashvili, M. (2017). Russia’s Quiet Annexation of South Ossetia Continues. *Foreign Policy Research Institute* (<https://www.fpri.org/article/2017/04/russias-quiet-annexation-south-ossetia-continues/>, 25. 3. 2023).
- Özel, S. (2023). Quest for Autonomy: History, Geopolitics and Ideology in Turkish Foreign Policy. *Institut Montaigne*

(<https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/quest-autonomy-history-geopolitics-and-ideology-turkish-foreign-policy>, 19. 4. 2023).

Özpek, B. B. (2014). The Role of Democracy in the Recognition of De Facto States: An Empirical Assessment. *Global Governance* 20(4).

Peladigis, T. – Theophanous, A. – Tirkides, Y. (2008). An Anatomy of the Economy of the ‘Turkish Republic of Northern Cyprus’ (TRNC). *ResearchGate*.

Potočný, M – Ondřej, J. (2011). *Mezinárodní právo veřejné* (Praha: Beck).

Reuters (2022a). Turkey To Re-Inforce Military Presence In Northern Cyprus - Erdogan (<https://www.reuters.com/world/turkey-re-inforce-military-presence-northern-cyprus-erdogan-2022-09-28/>, 20. 3. 2023).

Riegl, M (2010). Terminologie kvazistátů. *Acta Politologica* 2 (1), s. 57–71.

Salih, H. I. (2013). *Reshaping of Cyprus: A Two-State Solution* (Bloomington: Xlibris).

Sebentsov, A. B. a kol. (2022). Economic Development as a Challenge for “De Facto States”: Post-Conflict Dynamics and Perspectives in South Ossetia. *Regional Research of Russia* 12(3).

Sokolu, S. (2013). Turkey In Cyprus. *Deutsche Welle* (<https://www.dw.com/en/turkey-could-help-kick-start-cyprus/a-16705273>, 23. 3. 2023).

Solsten, E. eds. (1993). *Cyprus: A Country Study* (Washington D.C.: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data).

Studzińska, Z. (2015). How Russia, Step by Step, Wants to Regain an Imperial Role in the Global and European Security System. *Connections* 14(4).

Tansey, O. (2011). Does democracy need sovereignty? *Review of International Studies* 37(4).

Tarkhanova, Z. – Tskhinval (2023). How South Ossetia may weather sanctions on Russia. *JAMnews* (<https://jam-news.net/south-ossetia-and-russian-sanctions/>, 27. 3. 2023).

Taşiran, A. C. – Özoğlu, B. (2016-2017). Northern Cyprus Economy Competitiveness Report. *Turkish Cypriot Chamber of Commerce* (<https://www.ktto.net/wp-content/uploads/2017/03/KTTO2016-2017-eng.pdf>, 23. 3. 2023).

Tass (2014). South Ossetia recognizes independence of Donetsk People's Republic (<https://tass.com/world/738110>, 28. 3. 2023).

Tass (2018). Countries that recognized South Ossetia's and Abkhazia's independence (<https://tass.com/world/1007058>, 26. 3. 2023).

Trávníčková, Z. (2012). O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. *Ústav mezinárodních vztahů* (<https://www.iir.cz/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>, 20. 2. 2023).

TRNC Public Information Office. Economy (<https://pio.mfa.gov.ct.tr/en/economy/>, 23. 3. 2013).

Trudolyubov, M. (2022). Russia's Catastrophic Geopolitics. *Wilson Center* (<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/russias-catastrophic-geopolitics>, 19. 4. 2023).

Ulas, H. (2016). Donors And De Facto States: A Case Study Of UN Peacebuilding In The Self-Declared Turkish Republic Of Northern Cyprus. *Journal of Peacebuilding & Development* 11(1).

Wintour, P (2023). Cyprus Needs Two-State Solution, Claims Head of Turkish-Occupied North. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2023/jan/28/cyprus-two-state-solution-ersin-tatar-head-of-turkish-occupied-north>, 20. 3. 2023).

World Of Information (2004). *Europe Review 2003-4. The Economic and Business Report* (London: Kogan Page Publishers).

10. Resumé

This bachelor thesis is focused on relations of selected de facto states (Northern Cyprus, South Ossetia, Luhansk) and their sponsor states (Turkey, Russia). Concretely, the aim of the thesis is to clarify sponsor states support in following areas: the role of sponsor states during historical process of de facto states establishing, the role of sponsor states in politics and foreign relations of de facto states and the role of sponsor states in economy of de facto states. In first part of this bachelor thesis major concepts like a state sovereignty, state international recognition, de facto state and sponsor state are defined. Besides these definitions there is a chapter about Turkish and Russian geopolitics in the first part. Second part is based on analysis of support of de facto state by their sponsor states in defined areas.

11. Přílohy

Příloha č. 1

Zdroj: <https://www.britannica.com/place/Cyprus>, 31. 4. 2023.

Příloha č. 2

Zdroj: <https://www.polgeonow.com/2018/12/south-ossetia-name-change-alania.html>, 24. 3. 2023.

Příloha č. 3

Zdroj: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/4/ukraine-crisis-who-are-the-russia-backed-separatists>, 31. 3. 2023.